

Henriikka Silvennoinen

OHJEKUVITUKSET TIETOKIRSTU-HANKKEELLE

Opinnäytetyö

Muotoilija (AMK)

Graafinen muotoilu

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Muotoilija (AMK)
Tekijä/Tekijät	Henriikka Silvennoinen
Työn nimi	Ohjekuvitukset tietokirstu-hankkeelle
Toimeksiantaja	Suomen Kansallispuikuyhdistys Raita ry
Vuosi	2022
Sivut	67 sivua, liitteitä 2 sivua
Työn ohjaaja(t)	Lehtori Tarja Brola

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoitus on perehtyä kansallispuikujen ohjeisiin, niiden kehitykseen, käyttäjäkokemukseen ja nykyajan teknologian tuomiin mahdollisuuksiin ymmärrettävämpien ja kokonaisvaltaisempien ohjeiden valmistamisessa. Tutkimuksen tuotoksena syntyy kaksi kansallispuvuissa käytettävän ompelutekniikan ohjetta. Tutkimuksen pääpaino kaikilla osa-alueilla keskittyy ohjekuvituksiin ja niiden ominaisuuksien ja elementtien analysointiin.

Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisten eli laadullisten tutkimusmenetelmien avulla, joita olivat vertaileva tutkimus, semioottinen kuva-analyysi ja syvähaastattelu. Syvähaastattelujen avulla kartoitettiin kohderyhmän kokemuksia ja heidän positiivisia ja negatiivisia huomioita kansallispuikujen ohjeistuksista, joiden pohjalta produktiivisessa osiossa toteutettiin kaksi kansallispuvuissa käytettyjen ompelutekniikoiden ohjetta. Tutkimuksessa vertailtiin eri vuosikymmenien aikana tehtyjen ohjeiden elementtejä ja ominaisuuksia ja niiden kehitystä, ja pyrittiin tämän kautta saamaan kokonaisvaltainen kuva kansallispuvun ohjeista, niiden käyttötarkoituksesta, historiasta ja merkityksestä kansallispuikuharrastuksessa. Tutkimuksessa käsiteltiin myös nykyajan teknologian tuomia etuja kokonaisvaltaisempien ohjeiden kokoamiseen.

Tutkimus osoittaa, kuinka suuri vaikutus ohjeiden ohjekuvituksilla on ymmärrettävyyden ja ohjeen käyttökokemuksen luomisessa ja parantamisessa. Se näyttää ohjeiden vuosikymmenien aikana kulkemat vaiheet ja avaa kansallispuikujen arvon ja merkityksen kansankulttuurissamme.

Tutkimuksen toimeksiantaja on Suomen Kansallispuikuyhdistys Raita ry, ja tutkimuksen produktiivisessa osassa tehdyt ohjekuvitukset menevät Raita ry:n Tietokirstu-hankkeen nettisivuille. Ohjekuvitukset tukevat osaltaan hankkeen etenemistä ja parantavat kansallispuikutiedon saatavuuden kehittämistä kansallispuikuharrastajille.

Asiasanat: Kansallispuiku, kuvittaminen, ohjekuvitus, ohje

Degree	Bachelor of Culture and Arts
Author (authors)	Henriikka Silvennoinen
Thesis title	Instructional illustrations for making national costumes as a part of Tietokirstu project
Commissioned by	The Finnish National Costume Association Raita ry
Time	April 2022
Pages	67 pages, 2 pages of appendices
Supervisor	Lecturer Tarja Brola

ABSTRACT

The objective of this thesis was to examine the sewing instructions of Finnish national costumes, their development throughout the years, user experience and what possibilities modern technology brings to the production process of the instructions. Two guidelines for sewing techniques used in national costumes were generated as the output of the study. The study primarily focuses on conceptual drawing and analysis of their characteristics and elements.

The study was conducted through qualitative research methods, which included comparative study, semiotic image-analysis, and in-depth interview. The interviews were used to map the experiences of the focus group and their positive and negative observations of the national costume sewing instructions. Based on this information, two guidelines for sewing techniques used in national costumes were implemented in the production part. The study examined instructions from past decades to compare their elements and characteristics and to see how they have evolved over time. The goal was to form an overview of the spectrum of sewing instructions and to study their use, significance, and history as a part of craftsmanship of national costumes. In addition, the study addressed benefits of modern technology in creating and distributing these instructions.

The study shows how important illustrations are in creating easy-to-understand instructions and in improving the user experience of the learning processes. It also shows the different stages of development sewing instructions have gone through over the decades and demonstrates the value and importance of national costumes in our folk culture.

The research was done in collaboration with the Finnish National Costume Association Raita ry. The instruction illustrations created as a part of the study will be used on Raita ry's Tietokirstu project website. The illustrations contribute to the progress of the project and improve the development of access to national costume knowledge for national costume enthusiasts.

Keywords: folk costume, illustration, conceptual drawing, instruction

SISÄLLYS

KÄSITELUETTELO	5
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄT	8
2.1 Käsitekartta ja viitekehys	8
2.2 Tutkimuskysymykset	10
2.3 Tutkimusmenetelmät	10
3 KANSALLISPUKU JA SEN PITKÄ HISTORIA	11
4 KANSALLISPUKUJEN KOKOAMINEN JA NIIDEN OHJEET	14
4.1 Materiaalien merkitys.....	15
4.2 Teknologia ja menetelmien rikkaus mahdollistajana	16
4.3 Kaavojen ja ohjeiden taival vuosikymmenien läpi	18
5 KOKEMUKSEN SYVÄLLÄ RINTAÄÄNELLÄ	23
5.1 Haastattelujen analysointi ja henkilö 1	24
5.2 Henkilö 2	26
5.3 Henkilö 3	31
5.4 Henkilö 4	37
5.5 Haastattelujen tiivistys ja tärkeimmät elementit.....	41
6 OHJEKUVITUS	42
6.1 Tarkoitus ja tarpeet.....	45
6.2 Kuvituksien ideointi ja luonnostelu	45
6.3 Toteutus	53
7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI	56
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO.....	58
9 POHDINTA.....	59
LÄHTEET	61
KUVALUETTELO	64
LIITTEET	67

KÄSITELUETTELO

Aliset pitkän paidan alaosa, joka on karkeampaa kangasta kuin yläosa (Suomen käsityön museo & Suomen Kansallispuikukeskus 2022b).

Hammasrivireikäommel Paidan hihoista tai kauluksista löytyvä kapea koristeommel, jossa kankaasta on purettu langat yhteen suuntaan, jonka jälkeen jäljelle jääneet langat on ommellen ryhmitelty eri tavoin pylväiksi (Holst 2011).

Kansallispuiku on kansanpukujen pohjalta koottu uudennos, josta on nähtävissä alueelle tyypillisiä piirteitä. Toiselta nimeltään tunnettu myös pitäjänpukuna. (Vuorela 1979, 137; Holst 2011, 20.)

Kansanpuku on sana, jolla kuvataan 1700- ja 1800-luvulla rahvaan joukossa käytettyä puvunpartta. Puvut olivat jokapäiväisessä käytössä ja ajan kuluessa eri alueille muodostui omia paikallisia ominaisuuksia, jotka olivat havaittavissa puvuista. Puvut olivat siis alueellisia, mutta kuitenkin jokainen puku oli yksilöllinen. (Holst 2011, 17.)

Kuvitus (eng. illustration) Kuvituskuva tiivistää, elävöittää, koristaa, havainnollistaa, syventää ja selkeyttää tarinaa tai informaatiota. Sitä usein käytetään apuna havainnollistamaan ja selkeyttämään vaikeasti kuvattua asiaa. (Graafinen 2015.)

Nirkko Joidenkin paitojen rannekkeiden ja halkioiden reunojen huolitteluun käytetty tekniikka, jossa valkealla langalla on huoliteltu reunaan pieniä, tanakoita pykäliä, eli nirkkoja. Nirkkojen vieressä on yleensä myös tikkipistorivi. (Holst 2011.)

Ohjekuvitus Tekstiä tukeva kuvitus, joka selventää ja havainnollistaa haluttua asiaa (Silvennoinen 2022).

Palttina Yleisnimitys hamppu-, pellava-, puuvilla-, ja villakankaille, jotka ovat yksinkertaista ja hyvin tiivistä kudetta (Holst 2011, 206).

Parkkumi Puolivillainen, tiivis ja karkeahko raidallinen kangas, jonka kude on kertaamatonta karstavillalankaa ja loimi kansallispuvuissa puuvillaa. Kangas on kudevaltaista, eli kude näkyy enemmän oikealla, kuin nurjalla puolella. Käytetään yleisimmin hameiden, liivien ja röijyjen kankaana. (Vuorela 1979, 322; Holst 2011, 206, 207.)

Rahvas Sääty-yhteiskunnan aikana käytetty termi viittaamaan talonpoikaiskansaa, johon kuuluivat torpparit, talonpojat, mäkitupalaiset, palkolliset, loiset ja muut maattomat. Sillä viitattiin myös hallinnollisissa suomenkielisissä teksteissä alaluokkaan, joihin kuului tavallisesti kouluttamattomat ja ruumiillista työtä tekevät ihmiset. (Tieteen Termipankki 2022.)

Vetopoiutus Tasainen, tiivis poiutus, joka on tehty lähekkäin ommelluilla poiulangilla. Pistot ovat samanpituisia ja asetettu tarkkaan kohdakkain, jonka jälkeen kangas on vedetty poiuille lankoja kiristämällä. (Holst 2011, 210.)

Yliset Naisen kansallispuvun osa, joka on lyhyt paita. Voidaan yhdistää alaosaan, joka muodostaa pitkän ylispaidan. (Holst 2011.)

1 JOHDANTO

Kansallispuvut ovat arvokasta kansanperinnettämme, ja ne kertovat väreillään, kuvioillaan ja malleillaan menneen ajan elämästä. Ne kantavat myös mukanaan uskomattoman taitavaa käsityöperinnettä ja taitoa. Valitettavasti kansallispuvut ovat nykypäivänä vain pienen joukon arvostuksessa ja käytössä. Haluan tutkimukseni avulla tukea Tietokirstu-hankkeen etenemistä ja mahdollistaa kansallispuvujen harrastajille selkeämpää ohjeistusta ja tätä kautta tuoda kansallispuvujen loistoa esille nykypäivän elämään ja nuoremmalle sukupolvelle.

Raita ry on vuonna 2017 perustettu yhdistys, joka pyrkii edistämään suomalaista kansallispuvukulttuuria ja mahdollistamaan harrastuksen jatkumista myös tulevaisuudessa. Yhdistyksen nettisivuilla oli kuvattu todella hyvin yhdistyksen toimintaa näillä sanoilla: Yhdistyksen tarkoitus on koota ja välittää kansallispuvutietoa, rakentaa yhteyksiä harrastajien ja ammattilaisten välille, tukea kansallispuvuihin liittyvää tiedotus- ja julkaisutoimintaa sekä järjestää tapahtumia, koulutustilaisuuksia, esittelyjä ja juhlia (Suomen Kansallispuvuyhdistys Raita ry 2022).

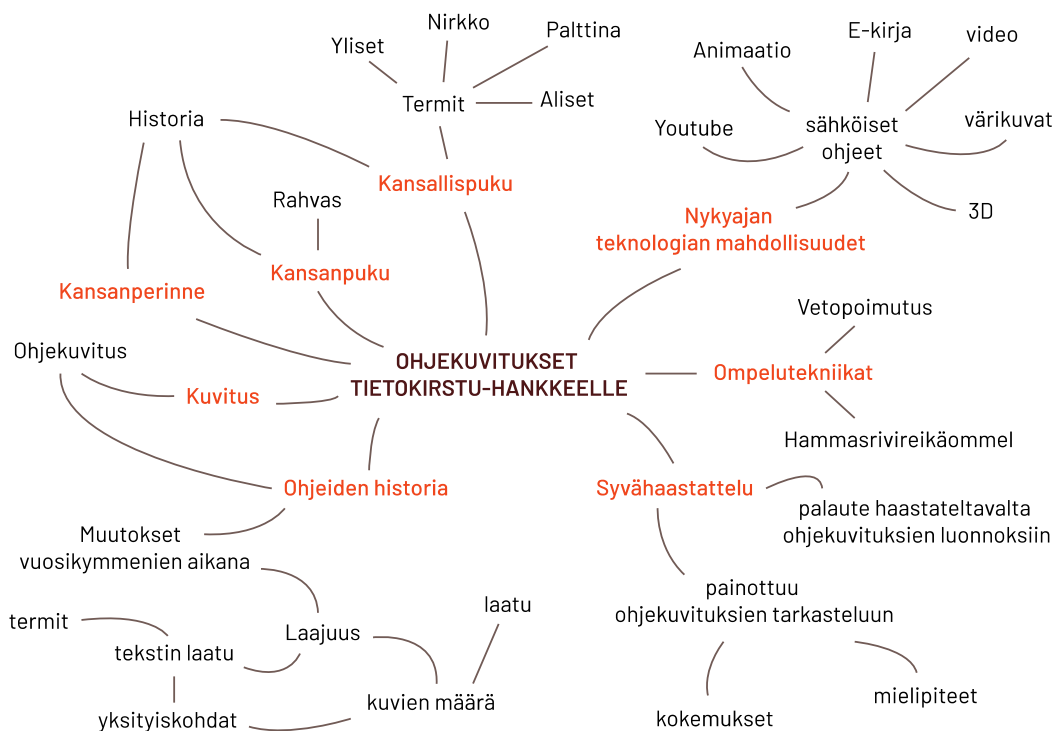
Opinnäytteen aihetta sivuavia tutkimuksia on olemassa ennestään, mutta suoranaisesti juuri samaa aihetta tutkivia töitä en löytänyt. Kansallispuvujen parissa uraa uurtanut Taina Kangas on kirjoittanut opinnäytetyön: Jotain vanhaa, jotain uutta – kansanomaisista puvuista kaavasarjoiksi ja tutkimus on julkaistu vuonna 2003. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kansallispuvujen kaavoituksia eri vuosikymmenien aikana ja niiden eroja eri valmistajien välillä. Taina Kankaan kokoamia ohjeita tulee esille myös tutkimuksessani. Ohjekuvituksia on tutkinut muun muassa Ville Koskela vuonna 2012 tutkimuksessaan Ohjekirjakuvittamisen tekniikat. Hän perehtyy tutkimuksessaan ohjekirjakuvittamisen tekniikkoihin ja pohtii kuvaamismenetelmien ja tyylikeinojen käyttötilanteita. (Koskela 2012.) Yksi tärkeimmistä lähteistä taustatutkimuksessani oli Leena Holstin kirjoittama kirja Kansallispuvu, joka on erinomaisen kattava yleisteos kansallispuvun historiasta, siihen kuuluvista perinteistä ja puvun osista.

2 TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄT

Työni on produktiivinen ja lopputuloksena syntyy kaksi ohjekuvitusta Raita ry:n tietokirstu-hankkeeseen. Tutkin työssäni kansallispuukujen ohjeiden kehitystä 1800–1900-luvun vaihteesta tähän päivään ja pohdin minkälaisia mahdollisuuksia nykyajan teknologia tuo ohjeiden valmistamiseen. Toteutan myös neljä syvähaastattelua, joiden pohjalta toteutan kuvitukset tutkimukseni produktiivisessa osassa. Käytän tutkimuksessani termejä ohjekuvitus ja ohjepiirustus, hieman käsiteltävästä aiheesta riippuen jompaa kumpaa, mutta molemmilla tarkoitetaan piirrettyä kuvaa, jonka avulla pyritään selkeyttämään tekstissä olevia asioita.

2.1 Käsitekartta ja viitekehys

Käsitekartassa on nähtävissä tutkimukseni keskeisimmät aihealueet ja termit.

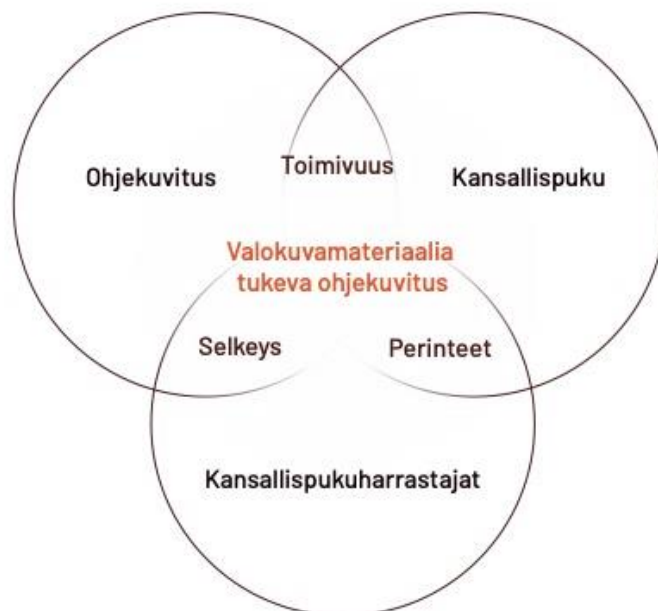

Kuva 1. Käsitekartta (Silvennoinen 2022)

Käsitekarttani keskiössä toimii tutkimukseni, joka keskittyy ohjekuvitusten ympärille. Käsitekartassa hahmottuu koko tutkimukseni ja sen teemat, joita on ohjeiden historia, syvähaastattelu, nykyajan teknologian mahdollisuudet ja tietenkin kansanpuvut, kansallispuvut ja kansanperinne.

Opinnäytetyöni viitekehukseen on hahmoteltu ohjekuvituksien tärkeimmät tukipilarit, jotka kuvituksia tehdessä täytyy huomioida. Ohjekuvitusten ympärillä on kohdeyleisö eli kansallispukuharrastajat, itse kansallispuku ja ohjekuvitus. Kansallispukujen ja harrastajien väliin kiteytyy perinteet, joita kansallispuvuilla halutaan vaalia ja kunnioittaa. Kansallispuvun ja kuvituksen välillä täytyy vallita toimivuus. Ohjekuvituksien täytyy olla toimivia ja niiden pitää pystyä kuvaamaan juuri kansallispuvuille oleellisia asioita, jotta niistä olisi jotain hyötyä. Kansallispukuharrastajien ja ohjekuvituksen välillä vallitsee selkeys, sillä ohjekuvituksissa selkeys on kaiken a ja o. Jotta ohjetta pystytään ymmärtämään, sen täytyy olla selkeä ja tulkittavissa.

Kuva 2. Viitekehys (Silvennoinen 2022)

Käsittekartta ja viitekehys ovat olennainen osa tutkimuksen pohjustamisessa. Käsittekartta on graafinen esitys, jolla kuvataan kirjallisia käsitteitä ja niiden välisiä suhteita linkkiviivojen ja linkkisanojen avulla. Se eroaa viitekehuksesta siten, että siinä käsitellään suoraan käytännöllisillä käsitteillä haluttua aihetta, asettaen ne järjestykseen ja osoittaen niiden välisiä hypoteettisia vaikutussuuntia. Viitekehysten avulla voidaan kuvata tiiviisti tutkimuksen keskeisiä asiakokonaisuuksia ja niiden välisiä suhteita. Asiakokonaisuudet ovat laajoja ja niitä voi eritellä useampiin tekijöihin ja alaryhmiin. Viitekehysten

kuvaaminen visuaalisesti helpottaa sen ymmärtämistä ja vähentää verbaalisesti toteutetusta viitekehuksesta aiheutuvia ymmärtämisongelmia. Käsitekartta ja viitekehys siis molemmat kirkastavat tutkimuksen lähtökohtia ja ovat tästä syystä olennainen osa tutkimuksen toteuttamista. (Anttila 2006, 167, 171.)

2.2 Tutkimuskysymykset

Päätutkimuskysymykseni on: Mitkä asiat tukevat onnistuneen ohjepiirroksen toteutusta? Pyrin tämän kysymyksen avulla selvittämään ohjepiirustuksien hyvät ja huonot ominaisuudet ja saamaan kattavan kuvan siitä, minkälaista ohjekuvitusta on helppo tulkita ja mikä tukisi ohjeiden kirjallista osaa.

Ensimmäinen alakysymykseni on: Minkälaisia kansallispukujen kokoamiseen tehdyt ohjeet ovat olleet ja kuinka ne ovat kehittyneet vuosien aikana? Haluan tämän kysymyksen avulla kartoittaa ohjeiden kulkemaa taivalta vuosikymmenien aikana, ja selvittää, mitkä asiat ovat vaikuttaneet niiden tuottamiseen.

Toinen alakysymykseni on: Mitä mahdollisuuksia nykyajan teknologia tuo kansallispukujen ohjeiden kokoamiseen ja toteutukseen? Tämä kysymys yhdistää menneen ja tulevan. Perehdyn tämän kysymyksen avulla nykyajan tuomiin eri menetelmiin ja mahdollisuuksiin ohjeiden laatimisessa ja pohdin niiden toimivuutta kansallispukujen ohjeiden näkökulmasta.

2.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmikseni olen valinnut kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmät: vertaileva tutkimus, syvähaastattelu ja semioottisen kuva-analyysi.

Vertailevassa tutkimuksessa tarkastellaan aineiston yksilöitä ja tapauksia, jotka jollakin tavalla eroavat toisistaan, mutta ovat kuitenkin osa samaa lajia. Siinä tarkastellaan ja täsmennetään näitä eroavaisuuksia, ja tutkitaan, onko tapausten välillä myös muita syy-seuraussuhteita. (Routio 2006, 87.)

Perehdyn tutkimuksessani nykyajan teknologian eri menetelmien hyötyihin kansallispukujen ohjeiden laatimisessa. Vertailen myös syvähaastatteluista

saamaan materiaalia toisiinsa ja pyrin kiteyttämään niissä esiintyvät pääelementit.

Semioottisen kuva-analyysin tarkoitus on etsiä tulkintaa ja lisätä ymmärrystä kohteena olevaan sisältöön. Kuva välittää faktatietoa, tunnetiloja ja mielipiteitä, ja sillä voi olla myös ideologisia ja psykologisia merkityksiä, jota semioottisella kuva-analyysillä pyritään avaamaan. (Anttila 2006, 366.) Hyödynnän menetelmää tutkiessani kansallispukujen ohjeiden muutoksia ja perehtyessäni syvähaastattelujen kautta saamiin ohjekuvamateriaaleihin ja niiden ominaisuuksiin.

Syvähaastattelu on haastattelumuoto, jossa keskitytään käsittelemään tiettyä rajattua aihealuetta syvemmin. Tutkija haastattelee henkilöitä yksitellen ja keskustelun osapuolien välillä pyritään luomaan luottavainen suhde. Haastattelussa saatetaan käsitellä tunteita, asenteita, näkemyksiä, historiaa, ja muuta vastaavaa ja on tärkeää, että haastateltava osapuoli kokee olonsa turvalliseksi ja rennoksi. Haastattelija määrittelee itselleen muutaman pääaiheen, johon jokaiseen voidaan sitten keskustelussa syventyä tarkemmin. Haastateltavaa voidaan tavata myös useamman kerran, jolloin aiheeseen voidaan palata vielä uudelleen ja syventää niiden sisältöä. (Anttila 2006, 197,198.) Toteutan tutkimuksessani syvähaastattelun, jossa haastattelen suoraan kohderyhmää eli kansallispukuharrastajia. Haluan selvittää niin aloittelevan kuin jo pitkäaikaisenkin harrastajan mielipiteet ja mahdolliset ongelmat ja kehityksenkohteet, jotta voin huomioida ne työni produktiivisessa vaiheessa.

3 KANSALLISPUKU JA SEN PITKÄ HISTORIA

Kirjavat kankaat, koristellut hihansuut ja kaulukset, muhkeat helmat ja kauniit taidokkaat pirtanauhat. Niistä on kansallispuvut tehty. Kansallispuvut ovat isovanhempiemme taidonnäyte, joissa näkyvät menneen ajan muoti ja käsityön taidokkuus. Toteutan tutkimukseni produktiivisessa osassa ohjekuvitukset kahteen kansallispuvuissa käytettyyn ompelutekniikkaan, ja jotta pystyn nämä toteuttamaan, on ensin pureuduttava itse kansallispukuihin ja niiden historiaan.

Kansallispuvuiksi kutsutaan pukuja, joita on käytetty 1700- ja 1800-luvulla rahvaan parissa. Ne perivät mallinsa ja värinsä kansanpuvuista. Kansanpuku ja kansallispuuku eroavat toisistaan. Kansanpuvut ovat tuon aikakauden rahvaan pukupartta, jota käytettiin jokapäiväisessä elämässä. Vuosien kuluessa eri alueille syntyi omanlaisia paikallisia ominaisuuksia, jotka näkyivät puvuissa. Ei pidä kuitenkaan luulla, että kaikki sillä alueella pukeutuivat samanlaisiin pukuihin, vaan jokaisen vaatetuksessa oli joitain samoja elementtejä toistensa kanssa, esimerkiksi kankaan raidoitus tai tietty malli vaatekappaleessa. Jokainen puku oli siis kuitenkin yksilöllinen. (Holst 2011, 17.)

Kansallispuuku on näistä kansanpuvuissa näkyvistä yhtenäisistä elementeistä koottu alueellinen juhlapuku (Vuorela 1979, 137; Holst 2011, 17).

Kansallispuvun synty ajoitetaan 1800-luvun loppupuolelle ja erityisesti vuoteen 1885, jolloin Venäjän suurruhtinaskunnan keisari Aleksanteri III vieraili puolisonsa kanssa Suomessa. Suomi kuului tuolloin Venäjän suurruhtinaskuntaan ja keisari vieraili Suomessa tuolloin mielellään, josta on todisteena myös Langinkosken keisarillinen kalastusmaja. 5.8.1885 keisariparin vierailuun kuului käynti Lappeenrannassa. Suomalaiset naisjärjestöt olivat valmistaneet vierailua varten lahjan keisarinna Maria Feodorovnalle, joka sai järjestöiltä lahjaksi käsitöin koristellun soutuveneen.

Kuva 3. Neljä keisarinnan venettä soutaneista naisista Lappeenrannassa vuonna 1885.
(Museovirasto)

Soutuvenettä sousti kahdeksan kansallispukuihin pukeutunutta naista, joiden puvut edustivat Suomen eri maakuntia (kuva 3). Puvut oli valmistanut Suomen Käsityön Ystävät -yhdistys, joka oli ottanut mallia pukuihin kansanomaisista juhla-asuista.

Vuosisatojen vaihteessa kansallispuku korosti kansallistunnetta ja se päällä on menty nostattamaan tunnelmaa urheilutapahtumiin. Kansallispuvut ovat kuitenkin aina olleet arvokkaita, ja tämän takia puvut olivat tuolloin pääasiassa kaupunkilaissivistyneistön harrastus. Kansallispuvun alkupäivistä lähtien uskollisimmat käyttäjät ovat olleet erilaiset harrastusryhmät. Kuorot, pelimannit ja tanssiryhmät ovat pukeneet kansallispuvut päälleen esityksiin jo vuosikymmenien ajan ja sama perinne näkyy vielä tänäkin päivänä. (Kurula & Lehikoinen 2004, 12.)

Jotta kansallispukuharrastus säilyisi ja sitä voitaisiin vaalia, vuonna 1979 perustettiin Suomen kansallispukuneuvosto. Neuvosto muodostui

jäsenjärjestöistä, joiden toiminta liittyy oleellisesti kansallispukeharrastukseen. Neuvosto huolehti kansallispukeperinteen säilyttämisestä ja kehittämisestä ja vastasi myös tietojen tallentamisesta, tutkimisesta, neuvonnasta ja kouluttamisesta. Neuvoston työtä siirtyi jatkamaan Suomen kansallispukekeskus vuonna 2010. Jo neuvoston aikana perustettu kansallispukeuraati koostuu alan asiantuntijoista, joilla on laaja tietämys kansanpuvuista, kansallispuvuista, niiden valmistamisesta ja pukuhistoriasta. Kansallispukeuraati päättää kansallispukejen tarkastuksesta, niiden aloittamisesta ja hyväksymisestä. Suomen-ruotsalaisesta pukuperinteestä huolehtii kansallispukeyhdistys Brage, jolla on myös jäsen kansallispukeuraadissa (Kurula & Lehikoinen 2004, 13; Holst 2011, 37; Suomen käsityön museo & Suomen Kansallispukekeskus. 2022c.)

Kansallispuvun syntymän jälkeen ohjeet ja mallit olivat suurpiirteisiä eikä eri alueiden pukujen kokoamistyöllä ollut yhtä tiettyä tahoa. Tämän seurauksena puvut, niiden osat ja tekniikat saivat monia tulkintoja eikä puvuilla ollut virallisia mallikappaleita. Kansallispukeineuvosto otti työkseen kansallispukejen tarkistuksen, joka aloitettiin vuonna 1980. (Kaukonen 1985, 302.) Jokaiselle tarkastettavalle puvulle tehdään perinpohjainen taustatutkimus ja kansallispuvun mallikappale kootaan yhteistyössä käsityöammattilaisten ja pukuhankkeen taustayhteisön kanssa. Pukukokonaisuuksista pyritään tekemään mahdollisimman täydellisiä ja tarkistettuja pukuja on tällä hetkellä 103. Kaikki tarkastettujen kansallispukejen mallipuvut löytyvät Suomen Kansallispukekeskuksen kokoelmasta Jyväskylästä. (Kurula & Lehikoinen 2004, 13)

4 KANSALLISPUKUJEN KOKOAMINEN JA NIIDEN OHJEET

Hyvin pitkän aikaa suurin osa kansallispukejen valmistamiseen tehdyistä ohjeista olivat paperisia ja tiiviitä ohjenippuja, jotka sisälsivät, suttuisia ja kuluneita piirroksuvia ja parhaimmillaan joitain mustavalkoisia valokuvia. Monet ohjeista olivat myös niin tiivistettyjä ja lyhytsanaisia, että lukijan oletettiin jo omaavan tiedot ja taidot kansallispuvun kokoamiseen, ja ohje toimi näin vain muistilistan tapaisena paperilappuna työn edetessä. Ohjeet kulkivat myös perimätietona eteenpäin sukupolvelta toiselle, joten varsinaisia ohjeita ei välttämättä edes ollut. Lyhytsanaisiin ja vaikeasti tulkittaviin ohjeisiin on

kuitenkin hyvä syy. Jotta ymmärrämme nämä, meidän täytyy palata tarkastelemaan 1800-luvun ja 1900-luvun maailmaa ja eritoten paperin ja valokuvien historiaa.

4.1 Materiaalien merkitys

Paperin valmistus on kokenut monenlaisiaan vaiheita, mutta tarkastelen seuraavassa kappaleessa oletetusti kansallispukujen ohjeisiin, eli yleiseen käyttöpaperiin merkittävästi liittyviä vaiheita. Aiheesta löytyi hyvin niukasti ja huonosti lähteitä, jotka olisivat vastanneet haluamaani kysymykseen, mutta lähestyin asiaa tämän huomattessani hieman toiselta kantilta.

1900-luvulla paperin ja kaikkien elintarvikkeiden ja muiden välttämättömien tuotteiden saatavuuteen ja valmistukseen vaikutti sodat. Sodan aiheuttamien tuhojen ja Venäjälle maksettavien korvausten takia kaikesta oli pulaa. Tavaranniukkuus johti siihen, että Suomessa jouduttiin ottamaan elintarvikkeiden säännöstely käyttöön vuonna 1939 ja se jatkui aina vuoteen 1953 asti. (Yle elävä arkisto 2011.) Pula-aika vaikutti vahvasti myös paperin saantiin, joka on havaittavissa 1900-luvun alkupuoliskon aikana kootuissa kansallispukujen ohjeissa. Hyvänä esimerkkinä tässä toimii Helmi Vuorelman kokoama Johanneksen puvun ohje (kuva 9, s. 26), jossa jokaisen puvun ohje on mahdutettu yhdelle A4-arkille. Ohjeet täytyi saada tiiviisti, jotta pystyttiin säästämään paperia eikä hintaville valokuville tai ylimääräisille ohjepiirustuksille ollut tilaa. Yritin etsiä tutkimukseeni 1900-luvun suuntaa antavia hintoja paperille, mutta en löytänyt siihen valitettavasti yhtäkään lähdettä. Paperiteollisuus koki sodassa myös suuria menetyksiä, joista yksi merkittävä oli se, että suuri osa tuotantopuista jäi rauhan jälkeen rajan taakse (Järveläinen 2011). Paperin tuotanto sodan jälkeisinä vuosikymmeninä onneksi kasvoi valtavasti ja Suomesta tulikin sanomalehtipaperin tuotannon ”suurvalta”. Mutta vaikka paperin tuotanto kasvoikin valtavasti, siitä suurin osa meni vientitavarana ulkomaille. Huonojen lähteiden takia on vaikea sanoa tarkasti, milloin paperin käyttö ja saatavuus yleistyivät Suomessa, mutta kirjojen ja erilaisten aikakauslehtien tuotanto kasvoi suuresti 1960-luvulla (Huuskonen & Pakarinen 2009), joten aikaikkuna voitaisiin asettaa myös näihin vuosikymmeniin.

Valokuvat yleistyivät ihmisten jokapäiväiseen käyttöön kunnolla vasta 1980-luvulla, kun markkinoille kehitetyn muovipaperin laatu saatiin parantumaan. Sitä ennen valokuvat olivat olleet vain ylemmän luokan saatavilla ja sanomalehtituotannossakin hyvin säästeliäässä käytössä. Sota vaikutti tietenkin myös valokuvuihin ja sotien jälkeen filmimateriaali luokiteltiinkin ylellisyystarvikkeeksi, ja säännöstelykaudet vaikeuttivat myös materiaalien saatavuutta aina 1950-luvulle asti. Valokuvat olivat siis hyvin pitkään liian hintavia, jotta niitä olisi voitu hyödyntää ohjeisiin. (Suomen valokuvataiteen museo 2022a; Suomen valokuvataiteen museo 2022b.)

4.2 Teknologia ja menetelmien rikkaus mahdollistajana

Teknologia on kehittynyt viimeisien vuosikymmenien aikana hurjaa vauhtia, eikä vauhti näytä hidastuvan. Se tuo monia erilaisia mahdollisuuksia myös kansallispukujen ohjeiden valmistamiseen. Nykypäivänä ohjeita voi valmistaa niin paperisena, kuin digitaalisena, ja apunamme on kirkkaita värejä tulostavat tulostimet ja monenlaisia erilaisia palveluja ja sovelluksia sisältävä digitaalinen maailma. Luettelen seuraavaksi muutamia mielestäni hyviä nykyajan tuomia etuja kansallispukujen ohjeiden valmistuksen näkökulmasta.

Valitsin ensimmäisenä käsittelyyn e-kirjat, jotka mahdollistavat kirjojen muuntamisen sähköiseen lukemiseen sopivaksi. Löysin tätä varten lähteeksi Kansalliskirjaston Tietolinja verkkolehteen kirjoitetun tutkimuksen korkeakouluopiskelijoiden ja -opettajien kokemuksista e-kirjojen käytössä. Siinä tärkeimpänä plussana tuli esille e-kirjojen helppo saatavuus. E-kirjan saa normaaleja kirjoja nopeammin saataville ja sillä voi olla useita lukijoita samaan aikaan. Ongelmia tuli kuitenkin esille muun muassa siinä, että e-kirjoihin ei voi tehdä merkintöjä tai muistiinpanoja, ja navigointi kirjan sivuilla on yleensä tönkköä. Ja vaikka e-kirjalla voikin olla useita käyttäjiä samaan aikaan, lukumäärät käyttöoikeuksille ovat kuitenkin liian pienet ja oikeudet liian rajalliset. Myös tarvittavien lukuohjelmien lataus oli koettu tutkimuksessa käyttöä hankaloittavaksi asiaksi. (Mikkonen & Peltonen 2016.)

Kansallispukujen ohjeistuksien toteutuksessa e-kirjat ovat toimivia siihen pisteeseen asti, kun kaavat tulevat tarpeeseen. Ohjeet, joissa tarvitaan myös kaavoja, eivät toimisi e-kirjoina sen takia, että käyttäjä joutuisi joka

tapauksessa tilaamaan tai ostamaan kaavat konkreettisesti jostain itselleen. Tämä poistaisi e-kirjojen hankinnasta tulevat hyödyt ja olisi järkevämpää saada ohjeet paperisena versiona kaavojen yhteydessä. Niinpä e-kirjojen tuomia hyötyjä voitaisiin käyttää esimerkiksi ommel- ja pistotekniikoiden kuvaamiseen ja ohjeistamiseen.

Toisena käsittelyyn pääsi videopalvelu YouTube. Löysin ammattikorkeakoulu Metropolian blogin artikkelin, jonka kirjoittaja Mari Virtanen käsittelee YouTuben hyötyjä työvälineenä korkeakouluopiskelijoille. Artikkelissa tuli esille monia hyötyjä. YouTube sopii kaikille päätelaitteille ja sitä voi käyttää ajasta ja paikasta riippumatta. Videoiden näkyvyyttä voidaan rajoittaa vain tietyille käyttäjäryhmille näkyväksi, joka antaa mahdollisuuden oppimateriaalin tarkasteluun ilman, että se on kaikille näkyvissä. Tätä voisi hyödyntää esimerkiksi kansallispukujen ompelukurssien aikana. YouTubessa voi myös luoda soittolistoja ja jaotella videoita teemojen mukaisesti ja palvelu mahdollistaa rajattoman mahdollisuuden kerrata aineistoa ja käydä sitä läpi omassa tahdissa. (Virtanen 2019.)

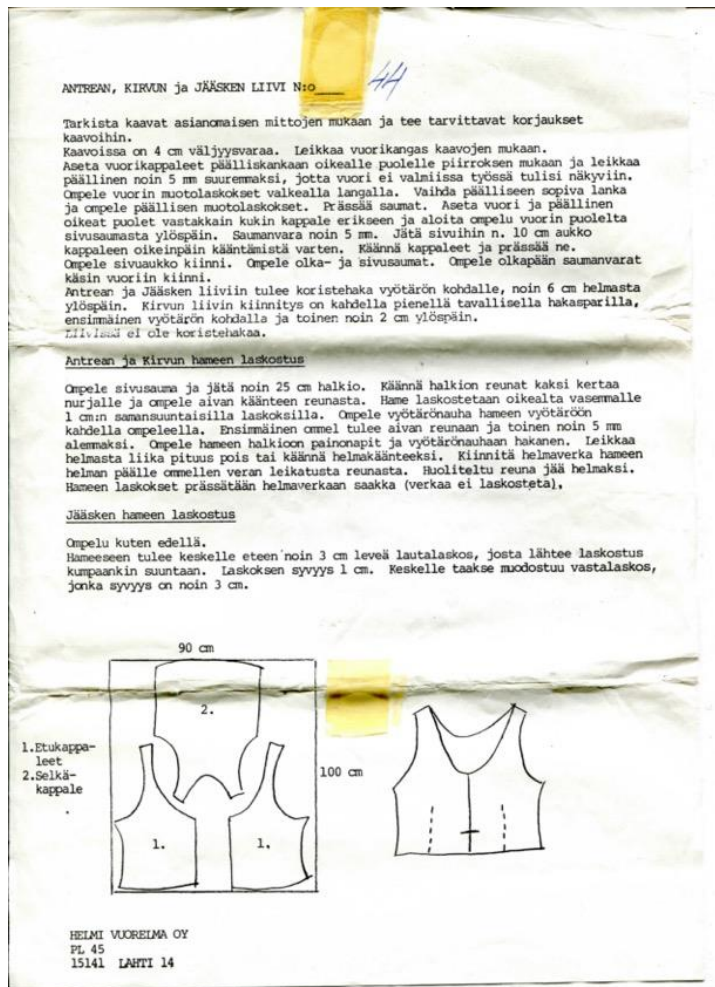
YouTube toimii erinomaisena kanavana esimerkiksi kansallispukujen eri työvaiheiden kuvaamiseen. Hyvänä esimerkkinä tässä toimii kansallispukuvalmistaja Soja Murron oma kanava, jonne hän on jakanut videoita eri työvaiheista kansallispuvun hoidosta valmistamiseen. Videot antavat suoraa kuvaa siitä miltä työ näyttää eri vaiheiden aikana ja sen tarkkuuden ja yksityiskohtaisuuden määrää on helppo säädellä. YouTube toimii hyvänä palveluna ohjevideoille, joita voi seurata omaa työtä tehdessä ja hyödyntää niitä esimerkiksi oman paperisen ohjeen tukena.

Kolmanneksi otin käsittelyyn yhteisöpalvelut. Tässä osiossa käyttämäni lähde ei suoranaisesti vastaa tutkimukseni kohderyhmää, mutta tietoa oli mahdollista soveltaa tähän tapaukseen sopivaksi. Microsoft 265 tiimi, oli kasannut artikkelissaan neljä hyvää ideaan yrityskäyttöön tarkoitettua yhteisöpalvelun parantamiseksi, erilaisia kehitysehdotuksia ja positiivisia ominaisuuksia, joita tällaiset palvelut mahdollistavat yritystoiminnalle. Artikkelista nousi esille hyvänä puolena muun muassa sisäiset ja rajatut ryhmät, joihin pääsee vain kutsumalla. Kansallispukuharrastuksessa tämä mahdollistaa ryhmän rajaamisen vain niihin osallistujiin, jotka kulloinkin

kuuluvat määriteltyyn ryhmään. Näitä voi olla esimerkiksi kurssille osallistuvat henkilöt, joille luodaan yhteinen ryhmä kommunikointia varten. Palvelussa saa otettua helposti yhteyttä myös muihin osallistujiin, jaettua kuvia ja tiedostoja ja mainostettua haluttua asiaa eteenpäin uusille käyttäjille. (Microsoft 365 Team 2019.) Hyvä esimerkki yhteisöpalvelusta on Facebook, johon on mahdollista luoda erilaisia ryhmiä ja sivuja tapahtumille. Facebookissa on tälläkin hetkellä kansallispukuihin keskittynyt ryhmä ”Kansallispuku – Folkdräkt”, johon pääsee mukaan lähettämällä liittymispyyntönsä ryhmän ylläpitäjille.

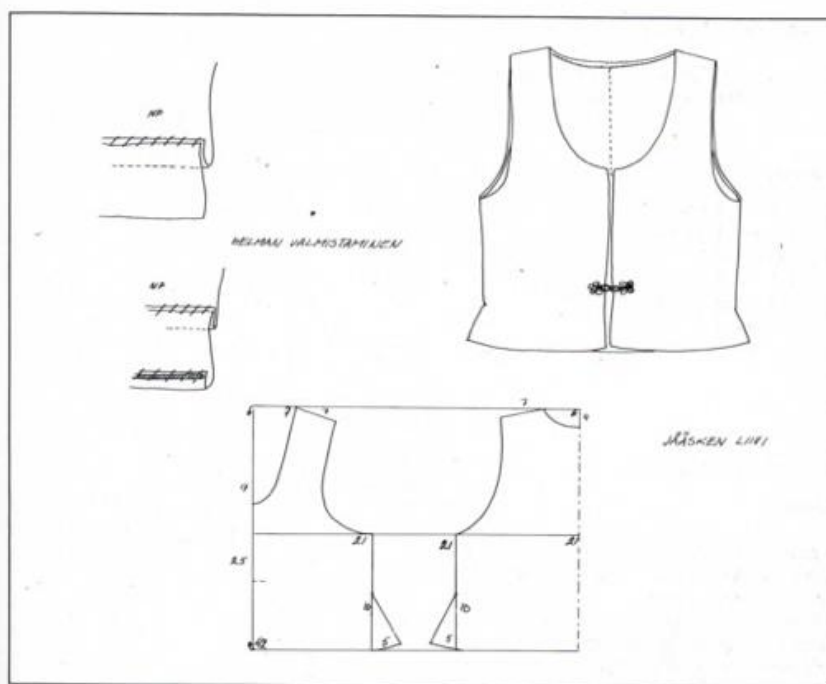
4.3 Kaavojen ja ohjeiden taival vuosikymmenien läpi

Lähdin tutkimaan ohjeiden kehittymistä perehtymällä yhden kansallispuvun ohjeeseen ja sen kehitykseen. Sain vertailemani Jääsken kansallispuvun liivin ohjeet kansallispukuvalmistaja Soja Murrolta, joka on pitkäaikainen kansallispukuharrastaja. Ensimmäinen Jääsken puvun liiviin ohje (kuva 4) on Helmi Vuorelma Oy:n laatima, yhden sivun mittainen ohje. Puvun ohje on hyvin suorasukainen ja tiivis. Ohje on selkeästi suunnattu käyttäjille, joilla on jo ennestään tietoa kansallispukujen ompelutekniikoista ja niiden termeistä. Ohjetta voisi kuvata enemmänkin muistilapuksi, jonka avulla liivi ommellaan. Ohjeeseen kuuluu erillinen kaava-arkki.

Kuva 4. Helmi Vuorelma Oy:n ohjeet Antrean, Kirvun ja Jääsksen liiviin. (Helmi Vuorelma Oy s.a.)

Seuraava liivin ohje löytyy Leena Pursiaisen kirjasta Karjalaisia kansallispukuja (kuva 5). Tässä ohjeessa on Vuorelman ohjeeseen verrattuna vielä niukemmat tekstit, mutta liivin helman valmistamista varten on piirretty havainnollistavat piirroskuvat. Myös liivin etu- ja takakappaleen tasokuvat sisältävät enemmän yksityiskohtia ja merkintöjä kuin Vuorelman ohjeessa. Tämäkin ohje kuitenkin vaatii lukijaltaan aiempaa kokemusta kansallispukujen parissa.

melu päämepistoin helmapäärmeen taitteen. Helmaveran ja helman saumavarat on huoliteltu yhteen ylluomispistoin, jotka kiinnittävät varat miehustaan.

Työtappaa voi nykyaikaistaa seuraavasti:

1. Helma ja verka yhdistetään koneompeleella.
  2. Saumanvarat huolitellaan käsin siten, että pistot kiinnittyvät miehustaan.
- Jos verka halutaan tukevammaksi, sen ulko-reunaan tehdään kapea päärme. Päärmettä tukee ja koristaa kerrattu villalanka. Helmaverkaa ei saa laskostaa.

Liivi

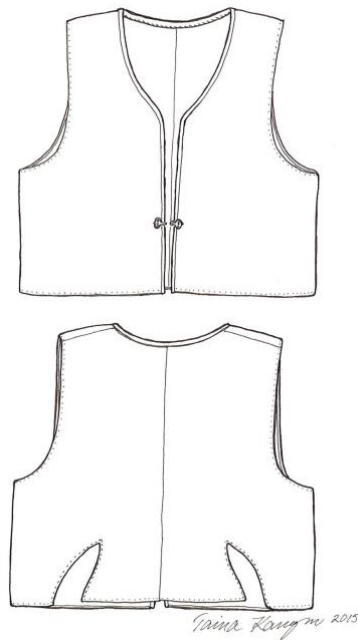
Liivi on hameen kangasta ja melko lyhyt. Sivusaumojen on voimakkaasti viistottu. Muotolaskokset on poistettu.

Sivu- ja olkasaumat ommellaan. Vuori leikataan ja ommellaan kuten päällinen. Vuori asetetaan liivin sisälle, saumanvarat taiteetaan nurjalle ja vuori kiinnitetään miehustaan pienillä tiiviillä pistoilla.

Kiinnityshakaset ommellaan vyötärön korkeudelle lähelle etukappaleiden reunoja.

Kuva 5. Jääsken liivin ohje 80-luvulta. (Pursiainen 1982)

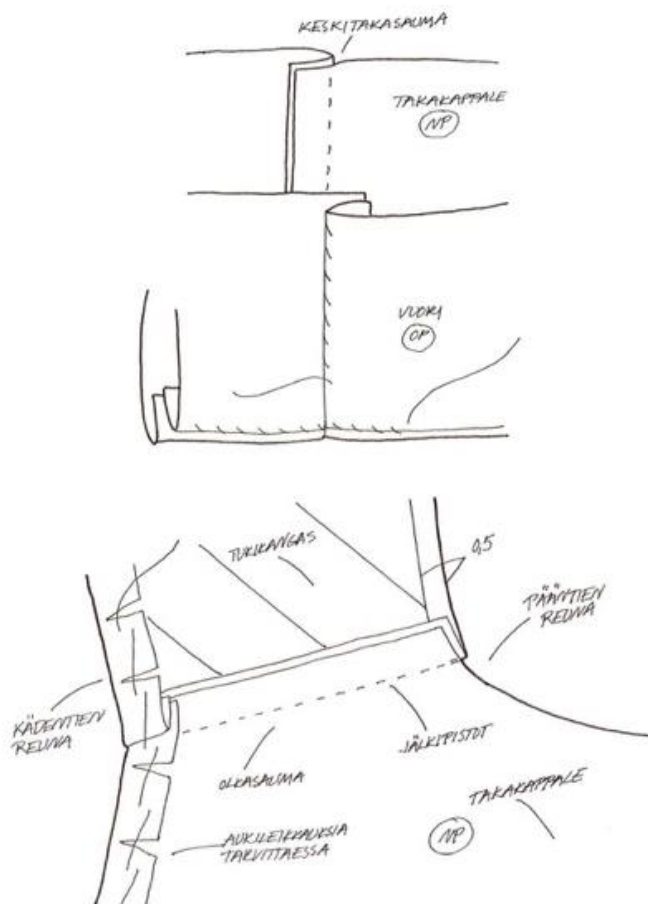
Jääsken liivin uusimman ohjeen (kuva 6) on laatinut Taina Kangas, joka on kansallispukukeskuksen kansallispukukonsultti ja kansallispukuraadin sihteeri. (Suomen käsityön museo & Suomen Kansallispukukeskus. 2022a.) Tämä ohje on 10 sivua pitkä ja sisältää yhteensä 15 ohjekuvaa liivin eri työvaiheista. Ohjeessa on selitetty muun muassa tarvikkeet, työjärjestys, kaavan valinta ja sovitus, kappaleiden leikkaus ja esimerkit suuntaa antavista leikkaussuunnitelmista. Tekstissä olevat tärkeät elementit on korostettu ja ohje on kokonaisuudessaan erittäin selkeä.

Kuva 6. Taina Kankaan laatimat työohjeet Jääsken liiviin vuodelta 2015. (Kangas 2015)

Ohjepiirroksot ovat selkeitä eivätkä ne sisällä ylimääräisiä elementtejä. Niistä on tunnistettavissa kuvattu kohta ja tärkeät numerot ja tiedot on lisätty ohjekuvituksiin mukaan. Taina Kankaan laatimat ohjeet tulivat esille myös syvähaastatteluissa, ja ohjeiden kuvituksia on nähtävissä muun muassa kuvissa 7, 8, 10 ja 12.

Keskitakasauman saumanvarat kääntyvät samaan suuntaan, katso kuvaa. Tee **aukoleikkaus saumanvaroihin** viistotusten alkukohtaan. Olkasaumojen saumanvarat kääntyvät etukappaleiden puolelle.

Kuva 7. Jääsken liivin ohjekuvitus sivulta 6. (Kangas 2015)

Yllä olevasta kuvasta on hyvin nähtävissä ohjekuvituksen tarkkuus ja yksityiskohtaisuus. Piirroskuvat ovat selkeitä ja työn reuna on erotettu muista viivoista paksummalla viivalla. Kuvasta pystyy hahmottamaan sen, mistä kohtaa työtä se on kuvattu ja mikä kohta omassa työssä on kyseessä. Ohjekuvituksissa ei ole korostusvärejä, mutta koska ohjekuva käsittelee yhden kokonaisen osan ompelua ja niiden pistoja liivissä, korostusvärit saattaisivat tehdä kuvasta sekavan ja liian täyden. Mustavalkoisena pidetyt viivat tekevät ohjekuvasta rauhallisen ja selkeän. Katsoja voi rauhassa perehtyä kuvaan ja sen tulkintaan ilman häiritseviä värejä. Välillä ohjeissakin on siis hyvä pysyä mustavalkoisena. Korostusvärit sopivat kuvaan, jossa on kyse jostain tietyistä kohdasta, mihin lukijan täytyy huomionsa kiinnittää. Esimerkiksi pistotekniikat ovat tästä hyviä esimerkkejä. Lukijan on tärkeää saada selville pistojen suunta ja lankojen kulku työssä. Tällaisessa tilanteessa korostusväri kiinnittää lukijan huomion ja nostaa ohjeen tärkeimmän elementin esiin.

5 KOKEMUKSEN SYVÄLLÄ RINTAÄNELLÄ

Toteutin tutkimukseeni syvähaastattelun, jossa haastattelin neljää eri kokemuspohjan omaavaa kansallispukuharrastajaa. Haastattelu keskittyi kansallispukujen ohjeisiin ja niiden toimivuuteen ja korostin haastateltaville kysymyksissäni eritoten kuvallista toteutusta ja niiden selkeyttä.

Haastateltavien joukossa oli pitkään kansallispukuharrastuksessa mukana olleita käsityön ammattilaisia, yksi kansallispukujen tuottaja ja yksi vasta harrastuksen pariin löytänyt henkilö. Analysoin myöhemmin haastattelussa esiin tulleita asioita ja viittaan eri haastateltaviin numeroilla 1, 2, 3 ja 4. Haastatteluissa sain näkökulmia niin kansallispukujen ompelua ohjaavien kurssien opettajilta, kansallispukujen tuottajalta, hahmotushäiriön omaavalta käsityöläiseltä kuin vasta harrastuksen pariin tulleelta henkilöltä. Sain haastatteluiden avulla monia näkökulmia ja kokemuksia erilaisilta kansallispukuharrastajilta, ja haastatteluista keräämäni data on erittäin hyödyllistä suunnittelulleni.

Kokosin haastattelun rungon ohjeiden ja niiden kuvituksien ympärille. Halusin selvittää, minkälaisia kokemuksia ja ajatuksia tekijöillä olisi ohjeiden selkeydestä, ymmärrettävyydestä ja toimivuudesta. Halusin kuulla myös haastateltavien omia kehitysehdotuksia ja ajatuksia, joita heille ohjeita lukiessa ja seuratessa oli syntynyt.

Aloitin haastattelun kartoittamalla haastateltavan taustaa ja kokemuspohjaa kansallispukujen parissa, jonka jälkeen siirryimme keskustelemaan viimeisimmästä ohjeesta, jonka parissa haastateltava oli ollut tekemisissä. Pyrin kysymyksilläni selvittämään kyseisen ohjeen toimivia ja ei niin toimivia puolia ja määrittelemään näin käyttäjälähtöisen ohjeen kokonaiskuvan muodostamista.

Haastattelukysymykseni (liite 1) toimivat runkona, jonka avulla etenimme haastattelussa. Jaoin kysymykset ja käsiteltävät aiheet viiteen eri ryhmään. Pyrin pitämään haastattelun tunnelman rentona ja avoimena ja etenin jokaisessa haastattelussa sen omalla painolla ja vauhdilla. Haastatteluni lukeutuu teemahaastatteluun, jossa haastattelun kysymyksiä ei muotoilla liian

tarkasti etukäteen. Tutkija perehtyy tutkimusaineistoon ja valitsee oman näkökulmansa, jonka kautta haastattelua lähestyy. Kysymykset muotoillaan valituista teemoista vapaasti, ja haastattelijan ja haastateltavan keskustelu on tämän ansiosta vapaata. (Tietoarkisto 2022.) Vapaa ja rento keskustelu antaa oikeuden haastateltavan puheelle, koska haastateltavan ei tarvitse jännittää koko ajan kysymyksestä seuraavaan etenevää keskustelua, vaan kysymyksiä herättämiin ajatuksiin voidaan rauhassa syventyä.

Kysymyksen 18 jälkeen näytin haastateltaville luonnoksen ohjekuvituksesta (kuvat 25 & 27), jonka tarkoituksena oli testata kuvan toimivuutta ja ymmärrettävyyttä. Pyysin haastateltavia kertomaan avoimesti ajatuksistaan ja havainnoista, joita ohjekuvituksen katsominen ja tulkitseminen herätti. Tämän avulla sain suoraa palautetta ja konkreettisia kehitysehdotuksia paremman ohjekuvituksen luomiseen.

Palaute ohjekuvitukseen oli hyvää. Haastateltavat pitivät kuvitusta johdonmukaisena ja selkeänä, etenkin punaisen langanvärin ansiosta. Punainen lanka näytti selkeästi sen, mistä langan täytyi kulkea. Langan kulku kankaassa on tärkeä ymmärtää, jotta tekniikka on mahdollista oppia. Valitsin luonnokseeni punaisen värin, koska se toimi hyvänä huomio- ja korostusvärinä, ja erotti näin tärkeässä osassa olevan langan kankaan muista viivoista. Henkilö 3 teki erittäin hyvän huomion kommentoidessaan työn suuntaa paperilla. Hän kertoi omakohtaisen kokemuksen, jossa ohje oli kuvattu hänelle väärästä suunnasta. Ohje oli kuvattu niin sanotusti vasenkätisen tekemänä, ja koska haastateltava on itse oikeakätinen, oli ohjetta hankala tulkita ja seurata.

5.1 Haastattelujen analysointi ja henkilö 1

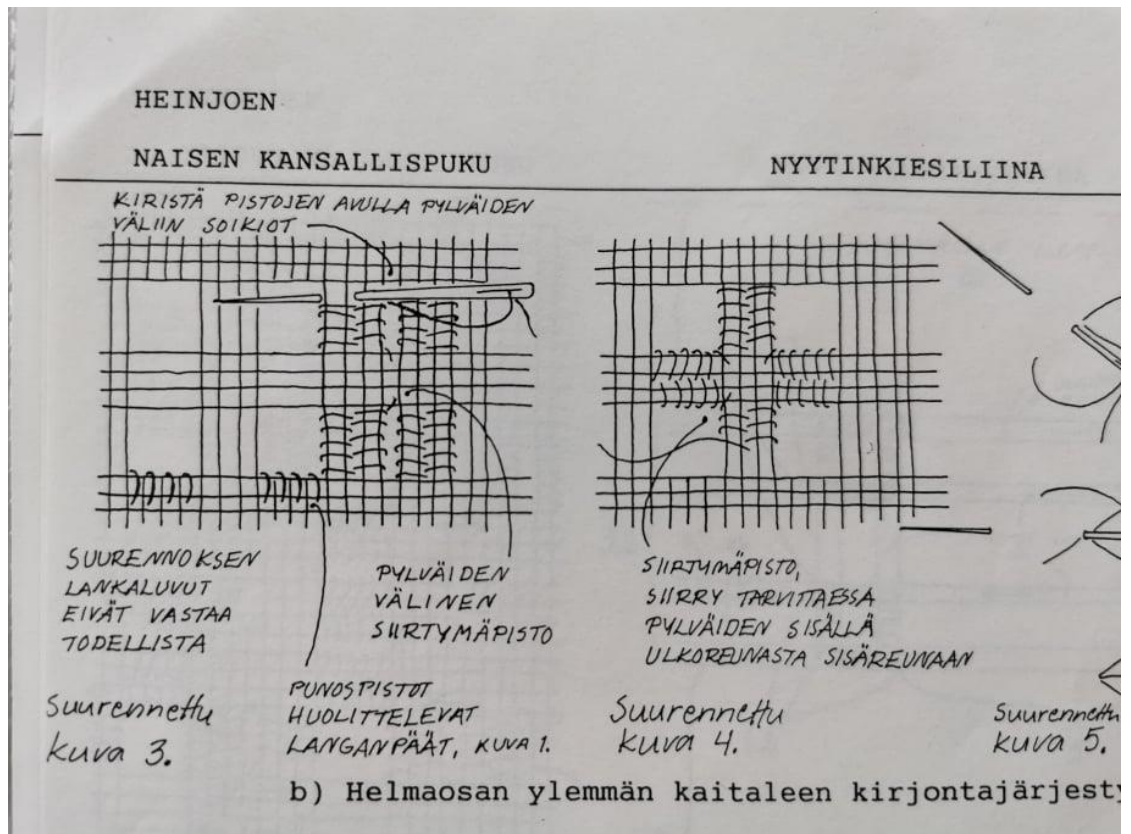
Haastattelemillani henkilöillä 1, 2 ja 3 oli monien vuosien kokemusta kansallispukeharrastuksen parissa ja henkilöillä 4 oli noin parin vuoden kokemus. Tutkimuksen haastatteluissa siis enemmistön vastaukset perustuvat jo jollain tapaa tuttujen asioiden pohtimiseen ja vuosien varrella karttuneiden kokemusten analysointiin. Jokainen haastateltavista oli koonnut puvun tai muokannut jo olemassa olevan puvun itselleen sopivaksi. Jokaisella oli siis käsitys siitä, minkälaisia työvaiheita ja haasteita kansallispuvun ompeluun ja

muokkaamiseen liittyy. Vastaukset perustuvat siis suurimmilta osin omakohtaisiin kokemuksiin. Haastateltavat henkilöt 1 ja 3 ovat pitäneet kursseja, joissa ovat toimineet opettajan roolissa. Tämä toi vastauksiin hyvän lisän, sillä tämän avulla sain selville, minkälaisia ongelmakohtia ilmenee opetuksessa huonojen tai puutteellisten ohjeiden takia.

Viimeisimmän ohjeen katsominen vaihteli haastateltavilla kahdesta vuodesta yhteen päivään. Henkilö 1 oli katsonut ohjetta viimeisimmän kerran haastattelua edeltävänä päivänä. Ohje oli Heinjoen kesäesiliinan ohje, jota haastateltava oli tutkinut opetustilanteessa oppilaan kanssa yhdessä. Ohje oli haastateltavalle ennestään tuttu, mutta kansallispukujen aluekohtaisten erojen takia jokaisessa puvussa on omanlaisensa yksityiskohdat, joten haastateltavan täytyi tarkistaa juuri kyseisen puvun mitat ja yksityiskohdat.

Otimme haastattelussa käsittelyyn esiliinan koristereikäompeleen ohjekuvituksen (kuva 8), jota henkilö 1 opetti verkon kautta oppilaalle. Hän itse pystyi tulkitsemaan ohjetta, sillä reikäompeleen tekniikka oli hänelle tuttu, mutta oppilaalle ohjekuvituksen tulkitseminen oli haastavaa. Hän joutui myös katsomaan omia kuviaan, jotta pystyi tarkistamaan ymmärtäneensä ohjeen varmasti oikein. Ohjeesta sai siis halutun informaation, mutta vain oman kokemuksen tukemana. Henkilön 1 mielestä ohje oli epäselvä. Ohjeen piirroskuva ja todellinen työ eivät kohdanneet, koska oikeassa työssä langat eivät ole viivasuoria. Ohjeessa ei myöskään ollut kuvaa lopullisesta tuotoksesta, josta olisi nähnyt, miltä työn pitäisi oikeasti valmiina näyttää.

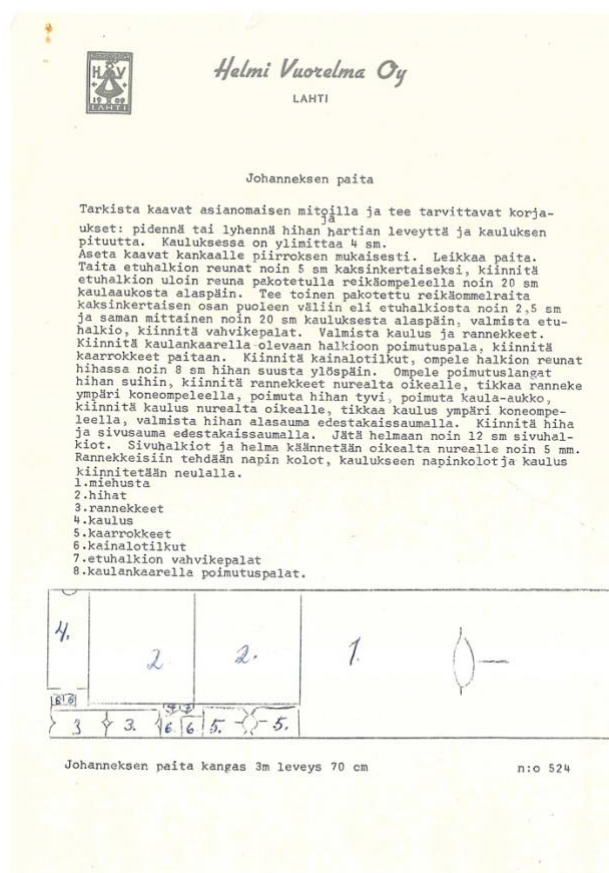
Kuva 8. Heinjoen naisen kansallispuvun nyytinkiesiliinan reikäompeleen ohje. (Kangas 1992.)

Analysoidessani kuvaa 8 ja haastateltavan kertomaa, huomasin, että ohjekuvituksessa lankojen välit ovat turhan suuret. Tämä vaikeuttaa konkreettisen työn ja ohjekuvan vertaamista toisiinsa, koska oikeassa kankaassa langat ovat paljon tiheämmin. Kuvassa ei ole myöskään käytetty ollenkaan korostusvärejä tai edes paksumpaa viivaa, joka omalta osaltaan auttaisi hahmottamaan ompeleen langan kulkua. Myös ohjeeseen piirretyt kommentit ja niiden tarkoittamaa kohtaa osoittavat viivat häiritsevät kuvan tulkintaa. Itsekin kuvaa katsoessani luulin viivojen kuvastavan neulan lankaa työssä. Jotta ohjekuvitus toimisi, sen lankojen tiheys täytyisi olla tiiviimpi, ompelulangan täytyisi olla joko hieman paksumpana, tai korostusväriellä korostettu, ja ohjeeseen lisättyjen kommenttien viivat täytyisi merkata selkeästi ohjepiirroksen viivoista poikkeavalla tavalla, jotta ne erottuisivat itse kuvasta.

5.2 Henkilö 2

Henkilön 2 kanssa keskityimme käsittelemään kahta ohjetta. Ensimmäinen ohje on Helmi Vuorelman Johanneksen miehen puvun ohje (kuva 9), joka on peräisin 1970-luvulta ja toinen ohje on Kalevalaisten naisten kokoama ohje

Rauman miehen pukuun vuodelta 1997. Johanneksen puvun ohje on peräisin henkilön 2 lapsuudesta, jolloin hänelle tehtiin ensimmäinen oma puku hänen ollessaan lapsi. Ohjenipussa on ohjeet puvun paidalle, housuille ja liiville. Jokaisen osan ohje oli mahdutettu yhdelle A4-kokoiselle sivulle ja kuvaus oli hyvin niukkasanaista ja viitteellistä. Henkilö 2 veikkasi ohjeen toimineen niin sanottuna reseptinä / muistilappuna pukua tekeväälle henkilölle. Ohjeen perusteella tekijän on täytynyt tietää ja osata jo kaikki tarvittavat tekniikat, jotta ohjetta olisi mahdollista seurata. Ohje oli siis todennäköisesti suunnattu Vuorelman alihankkijoille, jotka omaavat jo tarvittavat tiedot ja taidot puvun kokoamiseen. Henkilö 2 oli Johanneksen puvun kokoamisvaiheessa alle kymmenen vuoden ikäinen, joten hän ei itse ollut pääasiallisena tekijänä. Valitsimme siis tarkempaan käsittelyyn Rauman miehen puvun ohjeet, joita hän oli hyödyntänyt tuottaessaan itselleen pukua, joka valmistui vuonna 2020. Johanneksen puvun ohje seurasi haastattelussa mukana, ja hän vertasi sen toteutusta Rauman miehen puvun ohjeeseen vastatessaan haastattelukysymyksiin.

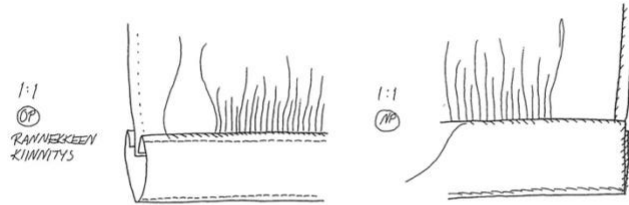

Kuva 9. Helmi Vuorelman Johanneksen puvun paidan ohje 70-luvulta. (Helmi Vuorelma Oy)

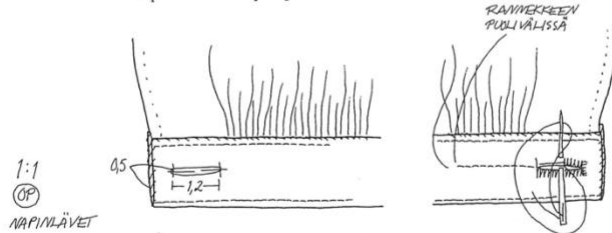
Rauman miehen puvun ohjeen on laatinut Taina Kangas ja se sisältää hyvin yksityiskohtaiset ja tarkat ohjeet puvun jokaisen osan kokoamiseen. Oikeudet puvun ohjeisiin omistaa Rauman Kalevalaiset Naiset RY, joka toimii myös Rauman kansallispuvun kotina.

Ero Johanneksen puvun ohjeen ja Rauman puvun ohjeen välillä on suuri. Pukuun kuuluu kaksi erilaista paitaa, joista toinen on tikkipistopaita. Tämän paidan ohje on yksistään 18 sivuinen ja täynnä piirroskuvia. (kuva 10) Puvun ohjeiden piirroskuvat olivat henkilön 2 mielestä selkeitä ja niistä sai juuri sen, mitä tarvitsikin. Ohjeet kokonaisuudessaan olivat tyhjentävät, sillä siitä löytyi henkilön 2 sanoin kaikki. Täytyy kuitenkin huomioida, että henkilö 2 oli tuottajan roolissa pukua kootessa, joten emme voi tietää, katsoiko pukua ommellut henkilö apua työvaiheisiin jostain muualta. Haastateltava kertoi kuitenkin tehneensä tiiviisti yhteistyötä puvun osia valmistaneen/valmistaneiden ihmisten kanssa. Ainut seikka, joka täytyi tarkastaa, liittyi paidan hihoihin. Ohjeessa paidan hihojen pituus hämmensi, ja tekijä ja haastateltava joutuivat katsomaan muualta, pitkö normaalia pidempien hihojen ohje paikkansa. Hihojen pituus oli kuitenkin Rauman miehen puvulle ominainen piirre, ja ohje piti paikkansa. Erinomaisista ohjeista huolimatta henkilö 2 huomautti, että ohjeiden luku vaatii tiettyjen käsitteiden ja tekniikoiden hallintaa, jotta ohjetta pystyy täysin tulkitsemaan. Mutta syy tähän piilee hyvin todennäköisesti myös oletuksessa, että ohjetta lukevat henkilöt omaavat jo nämä tarvittavat tiedot ja taidot, tai sitten ohjetta lukevalla henkilöllä on apuna ohjaava ammattilainen, joka osaa vastata näitä asioita koskeviin kysymyksiin.

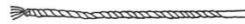
Löysää hihansuun vetopöimutus rannekkeen pituuteen sopivaksi. Aseta 1/2- ja 1/4-merkit kohdakkain. Kiinnitä ranneke ensin oikealta, sitten nurjalta puolelta päärmepistoin. Pistot kiinnittyvät oikealla jokaiseen ja nurjalla lähes jokaiseen poimuharjaan. Rannekkeen leveys on oikealla puolella 1,8 cm ja nurjalla puolella 2 cm. Ompelulanka on ohut pellavalanka. Kiinnitä päät aivien.

Ompele rannekkeiden päihin napinlävet käsin. Napinläpien paikka on rannekkeen puolessavälissä ja 0,5 cm:n päässä reunasta. Ompele ensin alle kaksinkertainen vahvistava suora koneommel. Huolittele napinläven reunat napinläpipistoin. Ompele napinläven molempiin päihin salvat.

Puno, kierrä tai palmioi kiinnitysnyörit vahvemmasta (50/2 tai 35/2) pellavalangasta. Nyörien valmis pituus on 25 - 30 cm. Valmista palmikot esim. nelinkertaisella langalla, jolloin ne ovat tarpeeksi tukevat. Solmi päihin hevosenhäntäsolmut.

Kuva 10. Esimerkki sivu Rauman miehen puvun tikkipistopaidan ohjeesta. (Kangas 1997)

Henkilö 2 koki haasteita kansallispukeharrastuksessa etenkin kaavojen hankinnassa. Kansallispuukujen ohjeita ei ole kaikkia suoraan yhdessä paikassa, vaan puvun kokoaminen on kuin palapeliä. Kun on valinnut puvun, jonka haluaa koota, täytyy seuraavaksi selvittää, mistä puvun ohjeet ja kaavat saa. Sen jälkeen lähdetään metsästämään puvun materiaaleja. Kankaat paitaan saatetaan löytää yhdestä paikasta, kankaat housuihin tai hameeseen toisesta. Puhumattakaan jokaiselle puvulle ominaisista napeista, koruista, pirtanauhoista ja niiden tekemiseen vaadittavista langoista. Myös kaavojen ja ohjeiden todenperäisyys ja kelvollisuus täytyy ottaa huomioon.

Emme käsitelleet haastatteluissa kansallispuukujen kokoamiseen kuluvia kustannuksia, mutta kansallispuvut ovat olleet ja ovat nykyäänkin arvokkaita, sillä kankaat ovat laadukkaita ja tämän seurauksena myös hyvin hintavia.

Hyvän kuvan kansallispukujen hintaluokasta saa menemällä Suomen perinnetekstiilit Oy:n nettisivuille osoitteeseen www.vuorelma.net.

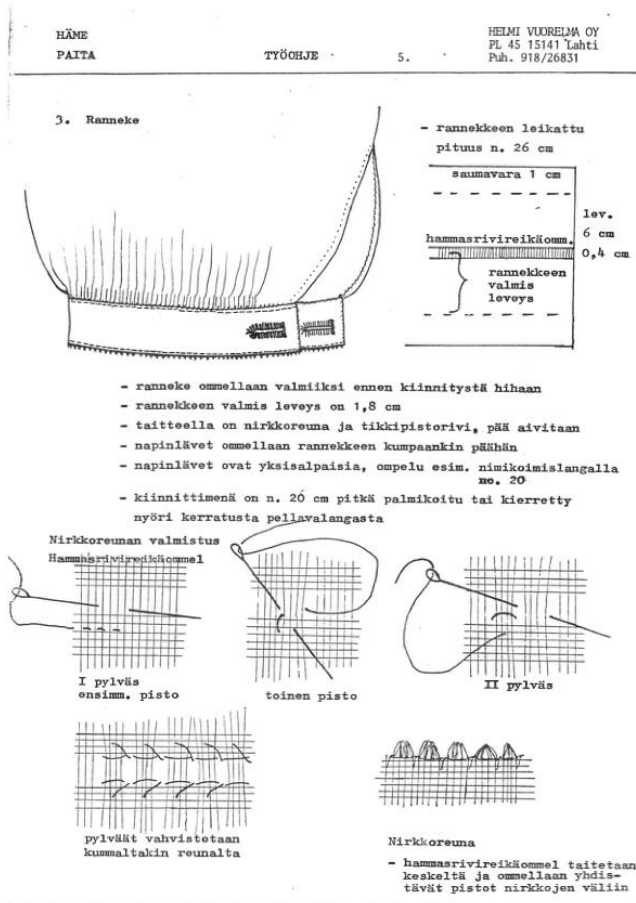
Tärkeimpiä elementtejä henkilön 2 mielestä olivat selkeät ohjepiirustukset, kokonaisvaltainen tarvikeluettelo ja yksityiskohtainen kuvaus tekstin ja kuvien avulla. Hänen mielestään on tärkeää, että ohjeessa on kuvattu, mitä välineitä tarvitaan, kuinka paljon kangasta kuluu ja selkeä kuvaus siitä, minkälaista kangasta pukuun kuuluu hankkia. Rauman miehen puvun ohjeessa oli luenut seuraavanlainen kuvaus tarvittavaan kankaaseen: tiivistä ryhdikästä pellavapalttinaa. Tämän hän koki hyvin tulkinnanvaraiseksi ja sanoikin, että jokainen tulkitsee tämän omalla tavallaan. Olisi tärkeää kuvata esimerkiksi kankaan painoa tai lankojen tiheyttä, jotta olisi mahdollista saada selkeä kuva siitä, mitä tiivis ja ryhdikäs pellavapalttina tarkoittaa. Eli hyvä ohje koostuu kokonaisuudessaan selkeistä kuvista ja ohjeista, jotka eivät jätä tilaa tulkinnanvaraisuudelle. Puvun työvaiheiden tekoa helpotti myös se, että hän oli päässyt ennen projektin aloittamista katsomaan mallipukua ja ottamaan siitä referenssikuvia itselleen. Hän oli kuvannut muun muassa röijyn takakappaleen ompeleita ja sitä, kuinka monta koristepistoa liivin reunassa oli näkyvissä. Pukukohtaisten yksityiskohtien kuvaus ja näkeminen ennen puvun kokoamisen aloittamista helpotti hahmottamaan lopputuloksen ja auttoi etenemään eri työvaiheissa. Haastateltavan mielestä erilaiset pistot ja niiden vaiheet ovat selkeämpi kuvata piirroskuvina. Ohjeeseen olisi myös hyvä sisällyttää valokuvat mallikappaleesta, josta olisi nähtävissä lopputulos, johon halutaan päästä.

Henkilön 2 mukaan kansallispukujen ohjeista puuttuu tieto siitä, minkä tasoiselle tekijälle ohje on suunnattu. Tarvitaanko ohjetta tulkitakseen jo ennestään kokemusta termien ja tekniikoiden saralla vai sisältääkö ohje pienimmätkin yksityiskohdat ja selitykset. Sinnepäin kuvattujen ohjeiden takia kansallispukujen joukossa näkee kaikenlaisia tulkintoja ja tämän takia olisi tärkeä toteuttaa kokonaisvaltaisia ja seikkaperäisiä ohjeistuksia. Hän mieluummin lukee ohjetta, joka on 20 sivua pitkä kuin ohjetta, jonka tulkitseminen tuottaa vaikeuksia ja jättää tilaa tulkinnanvaraisuudelle.

5.3 Henkilö 3

Kolmas haastateltava on myös ollut pitkään harrastuksessa mukana. Hän on löytänyt kansallispukuharrastukseen lapsensa tanuharrastuksen kautta ja ensimmäinen oma puku tuli miehen tädiltä, joka oli Kaukolan naisen puku. Henkilö 3 on käynyt erinäisiä koulutuksia kansallispukujen ompelusta ja osallistui puoli vuotta sitten Kansallispukukeskuksen koulutukseen, jotta saisi pätevyudet pitää kursseja kansallispukujen ompelusta.

Viimeisin katsottu ohje oli Hämeen tarkistetun paidan ohje, jota henkilö 3 oli katsonut ohjaajana kurssilaisen kanssa yhdessä. Valitsimme haastattelussa tämän ohjeen lähempään tarkasteluun. He olivat käyneet ohjetta läpi, jotta kurssilainen pystyisi jatkamaan työtä kotona itsenäisesti eteenpäin. Ohjeessa he katsoivat eritoten paidan olkalapun sijoittamista ja ompelua. Molemmat asiat olivat haastateltavalle tuttuja, mutta pukukohtaisten eroavaisuuksien takia tekniikka täytyi tarkistaa. Kaikki tarvittavat asiat olivat löytyneet ohjeesta, mutta ne oli ripoteltu epäloogisesti ympäri ohjetta. Tiettyjä kohtia täytyi etsiä muualta ohjeesta, jotta sai selville tarvittavat asiat. Henkilön 3 mukaan ohjeessa selkeästi oletettiin, että jokin asia oli jo tehty tai tiedettiin, miten se kuuluisi tehdä, ja tämä aiheutti hankaluuksia ohjeen sisäistämässä. Hän kertoi törmänneensä samaan ongelmaan myös muussakin ohjeessa. He tarkastelivat myös paidan hihansuuhun tulevaa nirkkoreunaa, johon hänen täytyi etsiä parempi kuva omista materiaaleistaan. Hämeen puvun ohjeen piirroskuva (kuva 11) nirkkoreunan ompelemisesta ei antanut tarpeeksi informaatiota, ja hänellä oli itsellään Kansallispukukeskuksen kurssilta saatu ohje, joka kuvasi samaa tekniikkaa paremmin (kuva 12).

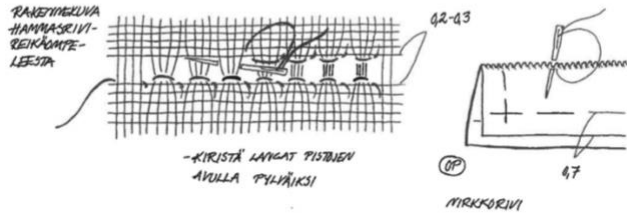
Kuva 11. Hämeen paidan rannekkeen nirkkoreunan ohje. (Helmi Vuorelma Oy s.a.)

Yläpuolella kuvassa 11 on näkyvillä nirkkoreunan ohje, jossa kankaaseen ommellaan hammasrivireikäommel, joka lopuksi taitetaan keskeltä kahtia ja kankaat kiinnitetään yhdistävillä pistoilla kiinni toisiinsa. Kuvasta 12 on selkeästi nähtävissä, että ohjepiirroksat on hyvin tasapaksusti toteutettu. Ompelulankaa ei ole korostettu mitenkään ja piirroksia ei ole huoliteltu siisteiksi. Alla olevassa kuvassa taas on selkeästi nähtävillä kankaan langat ja se, miten ne ommelta tehdessä asettuvat. Kuitenkin tässäkin kuvassa nirkkorivin eli taitteen yhdistävän ompeleen pistot eivät näy kunnolla ja itse en osaisi tämän perusteella pistoja tehdä oikein. Hämeen puvun paidan ohjeessa nämä pistot ovat hieman paremmin nähtävissä, mutta eivät siinäkään tarpeeksi selkeästi. Jotta ohjetta pystyisi tulkitsemaan oikein, tarvittaisiin tekniikat osaavaa opettajaa kertomaan ohjekuvista puuttuvat yksityiskohdat.

YLEISTÄ:

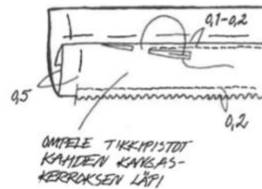
- Nirkkoreuna koristaa usein paidan rannekkeita
- Nirkkoreuna on kaksinkerroin taitettu hammasrivireikäommel
- Nirkot ovat pieniä, napakoita ja tukevia
- Toteutus on kokeiltava valittuun kankaaseen sopivaksi

Nirkot voi kiinnittää vielä luotospistoin jokaisen nirkon välistä.
Tikkipistorivi kiinnittää taitereunan täsmällisesti.

OP

TIKKIPISTOT

Rannekkeen nurjapuoli on pari mm. oikeaa puolta korkeampi, jolloin se tukee vetopöimuharjoja. Kuvan rannekkeen valmis korkeus op on 1,7 – 1,8 cm.

Kuva 12. Kansallispukukeskuksen koulutuksesta saatu ohje nirkkoreunan ompeluun. (Kangas s.a.)

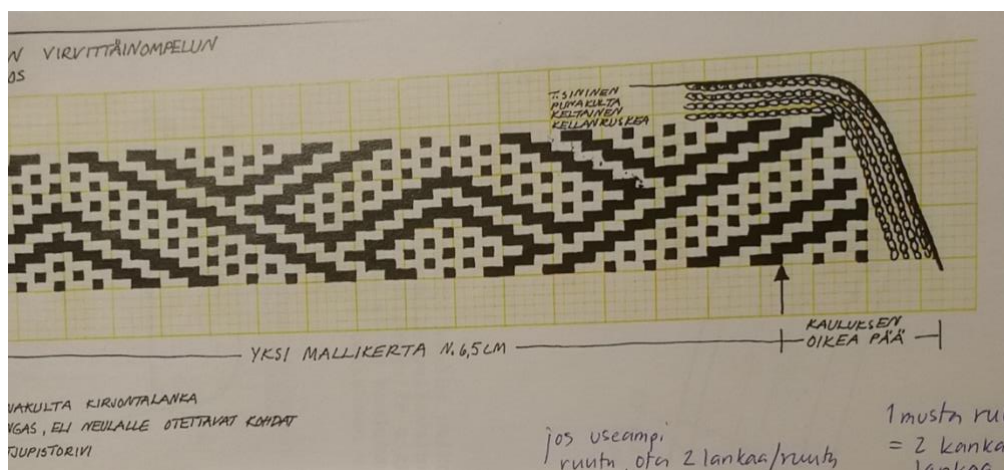
Hämeen puvun paidan ohjeessa ongelmana oli myös se, ettei se sisältänyt valokuvia lopullisesta kappaleesta taikka sen välivaiheista. Niin kuin jo aiemmissa kahdessa haastattelussa todettiin, valokuva helpottaisi lopputuloksen hahmottamista ja työvaiheiden merkitystä halutun lopputuloksen saavuttamisessa. Henkilö 3 olisi kaivannut kuvaa paidan hihansuun rannekkeesta, joka olisi auttanut hahmottamaan ompeleet paremmin, Hänen mielestään kansallispukuharrastaja Soja Murron tuottaman kansallispukujoulukalenterin ohjeet ovat olleet selkeitä ja vaativuustasoltaan myös aloittelijoille sopivia. (kuva 13).

Kuva 13. Ohjesivu Soja Murron joulukalenterista vuodelta 2015. (Murto 2015)

Soja Murto on toteuttanut vuosien varrella jo seitsemän joulukalenteria, jotka ohjeistavat jonkun kansallispukuaiheisen työn ompelussa. Vuoden 2015 kalenterissa valmistettiin säilytyskori, jonka kirjontakuvi on lainattu Kivennavan kansallispuvun sarkaviitasta. Säilytyskorin valmistuksen jokainen vaihe oli kuvattu selkeästi ja yksityiskohtaisesti valokuvien avulla. Kuvat ja teksti tukivat toisiaan ja ohjeissa ei ollut mitään ylimääräisiä elementtejä häiritsemässä tulkintaa. Ohje oli tuollaisenaankin erittäin hyvä, mutta ohjepiirroksot tukisivat pistojen ompelemista ja selkeyttäisivät langan kulkua työssä.

Hämeen paidan ohjeessa oli positiivisia ja negatiivisia puolia. Hyvää ohjeissa oli muun muassa ohjeen yksityiskohtainen toteutus ja paidan olkalapun paikka oli henkilön 3 mukaan piirretty ohjeisiin selkeästi. Negatiivisia asioita henkilön 3 mukaan oli se, että ohje oli täynnä termejä ja pistojen nimiä, joita ei ollut avattu tarpeeksi. Ompelutermit vaikeuttavat ohjeen ymmärtämistä ja hidastavat ohjeen lukua, jos selityksiä niille joutuu etsimään muista lähteistä.

Kuva 14. Karjalaisen rekon kirjonnin ohjekuvitus. (Kangas 1995)

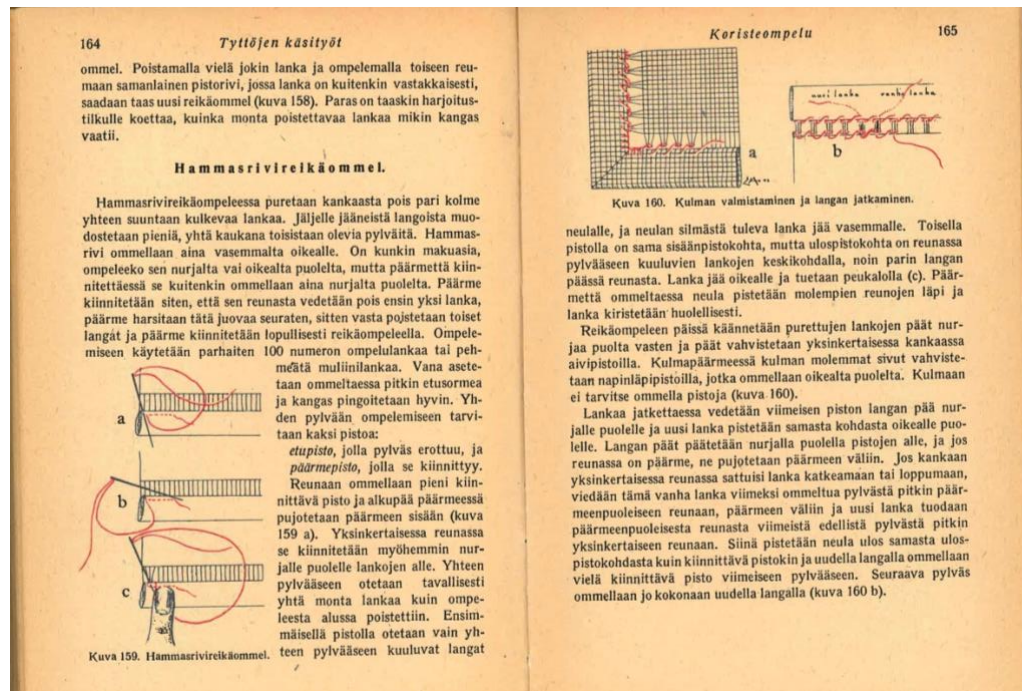
Keskustelimme myös Karjalaisen rekon kirjonnin ohjeessa (kuva 14.) olevista ongelmista. Ohjeessa havainnollistettiin ompelulankojen kulkua kankaalla ja sitä, mitkä pistot jäivät näkyviin oikealle puolelle ja mitkä nurjalle. Yleinen oletus ja normi on, että tummalla värillä kuvatut elementit ovat korkeammassa huomioarvossa kuin vaalealla värillä kuvatut elementit. Tämä johtuu yksistään siitä, että tummemmat värit luovat vahvemman kontrastin valkoista taustaa vasten ja tästä syystä erottuvat siitä voimakkaammin kuin vaaleat värit. Tässä ohjeessa värit oli kuitenkin laitettu toisin päin. Päälle eli oikealle puolelle tulevat langat oli kuvattu valkoisella ja nurjalle puolelle jäävät langat oli kuvattu mustana. Tämä johti siihen, että kuvaa tulkittiin perusoletuksien mukaan väärin ja ohjetta oli tästä syystä vaikea tulkita. Kuvassa 15 on nähtävissä valmista kirjontaa, josta on selkeästi havaittavissa, että ohjeen valkoinen alue on tarkoitettu ommeltavan värillisellä langalla.

Kuva 15. Karjalaisen rekon ohjeen mukaan toteutettu kirjonta (Soja 2021)

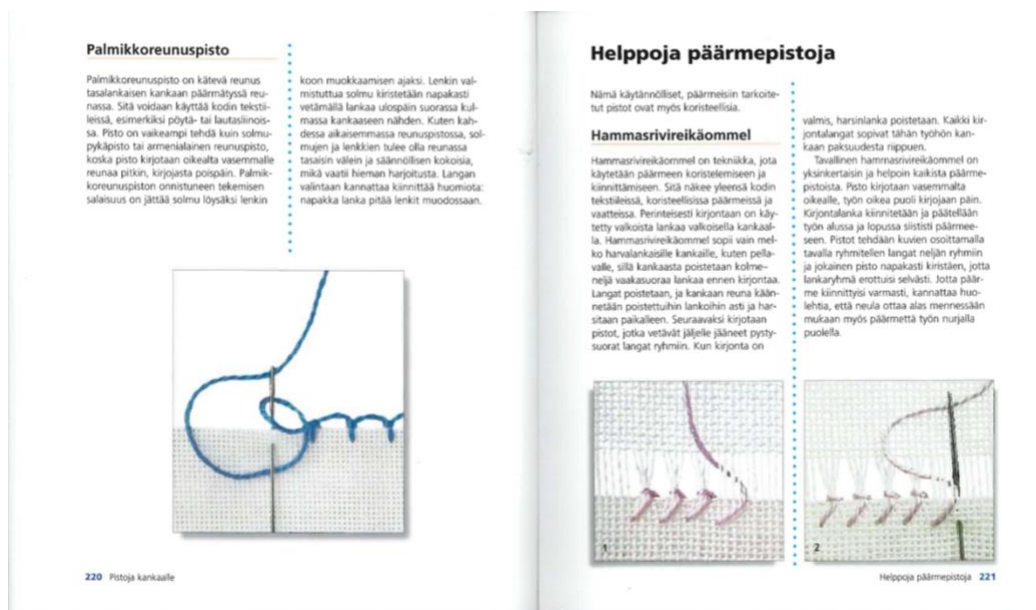
Henkilön 3 mielestä luonnokseni hammasrivireikäompeleen ohjeesta oli myös selkeä ja ompeleen työskentelysuunta oli hänen mielestään myös hyvä. Olen itse oikeakätinen, joten kuvittaessani ohjetta, tein sen tulkittavaksi

nimenomaan oikeakätisen näkökulmasta. Tämä tietenkin tuo sen haasteen, että vasenkätisten on kenties vaikeampi tulkita piirtämäni ohjetta. Tämä on hyvä seikka, joka minun täytyy ottaa huomioon lopullista ohjekuvitusta toteuttaessani. Haastateltavalle tuli piirtämästäni ohjeesta mieleen vanha käsityökirja, joka hänellä on. Käsityökirjassa on hänen mukaansa parhaimmat ohjekuvat, mitä hän on koskaan löytänyt (kuva 16). Ne ovat hyvin selkeät ja helppoja tulkita. Sain haastateltavalta skannaukset kahdesta eri ohjekirjasta (kuvat 16 & 17), joissa hänen mukaansa on hyvin toteutetut ohjekuvat.

Kuva 16. Ohjesivu vanhasta käsityökirjasta, jossa on kuvattu selkeästi hammasrivireikäompeleen tekniikkaa. (Haavisto 1945)

Ohjekuvitukset ovat muuten mustavalkoisia, mutta niissä on käytetty punaista korostusväriä kuvaamaan lankaa ja havainnollistamaan pistojen kulkua työssä. Kuvat ovat hyvin yksinkertaisia ja selviä. Niihin ei ole asetettu ylimääräisiä elementtejä häiritsemään tulkintaa.

Kuva 17. Toinen havainnollistava ohjekuvitus hammasrivireikäompeleen pistosta kirjassa Pieni suuri kirjontakirja. (Webb 2006)

Toisessa esimerkissä (kuva 17) ohjeen vaiheet on kuvattu valokuvien avulla, mutta tässäkin tapauksessa on käytetty selkeästi kankaasta erottuvaa lankaa, jotta pistojen kulkua on helppo seurata. Tämä ompelukirja on alun perin Englannista, mikä on huomattavissa myös erilaisesta tavasta tehdä hammasrivireikäommelilta. Kansallispuvuissa käytetyssä tekniikassa neula menee lankojen alta eteen päin työn etenemissuunnassa, kun taas tässä ohjeessa neula koukkaa edestä taakse. Se ei kuitenkaan ole tälle tutkimukselle oleellinen asia, ja analysoin tässä kuvassa vain sen tapaa toteuttaa ohjekuva mahdollisimman selkeällä ja ymmärrettävällä tavalla. Ohjeen kuvat ovat selkeitä ja siitä näkee hyvin langan kulun ja piston vaiheet. Tästä ohjeesta kuitenkin puuttuu ensimmäisen piston kuvaaminen. Mistä täytyy lähteä liikkeelle, jotta päästään tuohon tilanteeseen kuin kuvassa ollaan? Piston ompeluun ohjeistava teksti on aika tyypistettyä, joka saattaa jättää paljon kysymyksiä henkilölle, joka ei ole aiemmin vastaavanlaisia pistoja tehnyt.

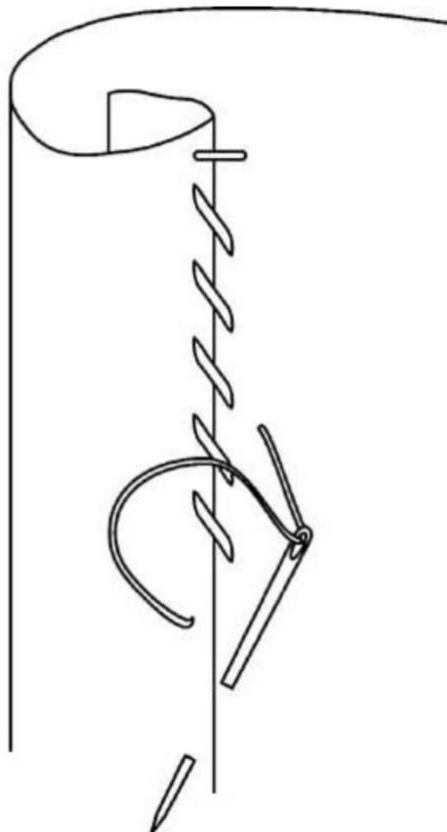
5.4 Henkilö 4

Viimeinen haastateltavani on ollut kansallispukiharrastuksessa mukana vasta pari vuotta ja toi erilaista näkökulmaa tutkimukseen. Hän on muokannut opastuksen avulla Etelä-Pohjanmaan kansallispuvun itselleen sopivaksi muutama vuosi sitten. Henkilöllä 4 on hahmotushäiriö ja käsitelimme

haastattelussa paljon ohjeiden positiivisia ja negatiivisia ominaisuuksia juuri tämän kokemuspohjan kautta. Sain haastattelusta arvokasta materiaalia ja erinomaisia huomioita, joiden avulla pystyn luomaan saavutettavampaa materiaalia produktiivisessa vaiheessa.

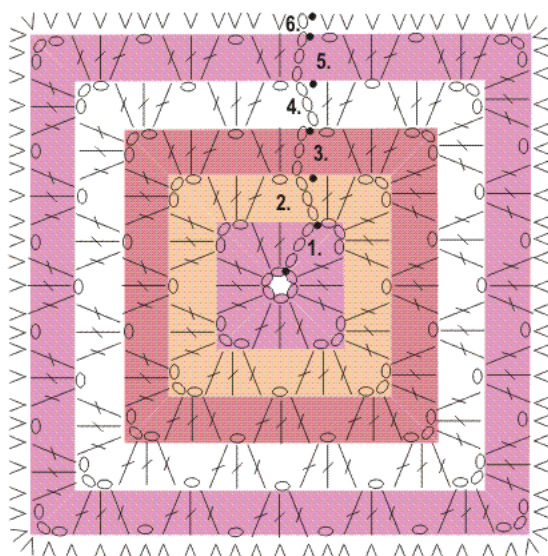
Viimeisin ohje, jota henkilö 4 on katsonut, oli Etelä-Pohjanmaan puvun hameen vyötärön laskostuksen ompelutekniikkaa. Kyseinen pistotekniikka ei ollut hänelle tuttu ja hän opetteli ohjetta opettajan ohjeistuksella. Ohje oli toteutettu tekstin ja piirroskuvien avulla. Käsityöopettajan ohjeistuksella hän sai ohjeesta kaiken tarvitsemansa tiedon, mutta hänen mukaansa hankaluuksia ohjeen lukemiseen aiheuttivat vieraat termit. Termit ja tekniikat oli mahdollista selvittää osaavan ohjaajan avustuksella, mutta jos tällaista apua ei ole saatavilla, olisi ohjeessa hyvä olla kaikki tarvittavat asiat selitettynä. Hametta tehdessä henkilö 4 oli hyödyntänyt opetushallituksen tuottamaa päärmepiston mustavalkoista ohjepiirrosta, joka haastateltavan mukaan oli piirretty hyvin. (kuva 18.) Langan kulku työssä oli kuvattu selkeästi ja ohjeesta oli nähtävissä lopputulos, joka auttoi etenemisessä. Hänen mukaansa ohjeiden tulkintaa helpottaisi selkeä ja tarpeeksi hidas ohjevideo.

Kuva 18. Päärmepiston ompelun ohjekuva. (AMMe. Kuva- ja oppimateriaalia ammatilliseen erityisopetukseen 2022)

Henkilö 4 ei ollut aiemmin tehnyt hammasrivireikäommelta. Hänen palautteessaan kuvitustani kohtaan (kuva 28, s. 47) ensimmäisenä tulikin esiin ompeleen aivan ensimmäinen pisto, eli mihin ensimmäinen pisto tulee ja mistä lähdetään liikkeelle. Ohjekuvitus oli hänen mielestään muuten kohtuullisen selkeä. Hän toi esiin erinomaisen huomion sanoessaan, että häntä hämää se, missä kohtaa ollaan menossa. Luonnoksessani en ollut määritellyt tiettyä kokoa kankaalle, jossa pistot näkyivät, joten niiden koko vaihteli. Tämä aiheutti sen, etteivät pistojen vaiheet näyttäneet olevan samassa kohdassa kangasta, mikä vaikeutti ohjeen tulkintaa. Myös kankaan väri voisi olla vielä hieman vaaleampi, jotta lanka ja pistot erottuisivat paremmin. Kun kysyin vielä viimeisiä kommentteja, hän korosti myös päättelyn näkymisen tärkeyttä ohjeessa. Haastateltavan huomiot olivat erinomaisia ja auttoivat lopullisen kuvituksen kehittämisessä.

Henkilön 4 odotukset ohjeilta olivat selkeät: on tärkeää, että ohjeen ymmärtää. Selkeys ja yksinkertaisuus olivat merkittävimmät elementit, jotka auttavat häntä ymmärtämään. Pelkät ohjetekstit, jotka eivät sisällä minkäänlaisia kuvia, ovat vaikeita ymmärtää. Ohjekuvat tekstin tukena ovat siis merkittävässä osassa ohjeen hahmottamista ja ymmärtämistä. Hänen mukaansa neuleohjeet ovat joskus aivan hepreaa. Hahmotushäiriön takia muun muassa lyhenteet vaikeuttavat ohjeen ymmärtämistä, esimerkiksi virkkausohjeet, jotka ovat yleensä täynnä lyhenteitä. Virkkausohjeet eivät myöskään sisällä kuvia, jotka havainnollistaisivat langan kulkua työssä. Hyvän esimerkin hän sanoi olevan isoäidin neliön ohje. Isoäidin neliön ohjeet ovat yleensä virkkausohjeiden mukaisesti hyvin typistettyjä ja lyhenteitä täynnä. Henkilön 4 mukaan juuri tällaisia ohjeita on aivan mahdoton tulkita. Isoäidin neliön ohjekuvitus on varmastikin ensikertalaiselle hyvinkin hämmentävä näky. Ohjekuvassa (kuva 19) on viivoja ja soikioita kuvaamassa erilaisia pistoja, jotka on kyllä yleensä selvennetty kuvan viereen, mutta kuvasta ei ole mitenkään nähtävissä työn kulkusuuntaa. Vaikka ihminen ei omaisikaan hahmotushäiriötä, on tällaisen kuvan tulkitseminen varmasti ilman mallia hyvin vaikeaa. Ohjekuva aukeaa kyllä, kun tekniikka ja vaadittavat vaiheet ovat tutut.

- = piilosilmukka (ps)
- = ketjusilmukka (kjs)
- ↑ = pylväs (p)
- ∨ = kiinteäsilmukka (ks)

Kuva 19. Isoäidin neliön ohjekuva. (Novita 2020)

Novitan sivuilla on onneksi erinomaiset ohjeet isoäidin neliön virkkaamiseen. Sivu sisältää videon ja vaihe vaiheelta kuvatut ohjeet (kuva 20).

Kuva 20. Isoäidin neliön step by step kuvat Novitan sivuilta. (Novita 2020)

Novitan virkkausohjeiden kuvat ovat selkeitä ja hyvälaatuisia, ja niistä on nähtävissä hyvin lankojen asettuminen silmukoihin. Kuvista pystyy helposti vertaamaan omaa työtään oikeaoppiseen malliin. Tämä helpottaa ja luo varmistuksen ohjeen seuraajalle siitä, ymmärtääkö hän ohjeen oikein ja näyttääkö työ sellaiselta kuin pitäisikin.

5.5 Haastattelujen tiivistys ja tärkeimmät elementit

Haastatteluissa tuli esille paljon negatiivisia puolia, joita haastateltavat ovat ohjeita lukiessaan kohdanneet. Eniten kommentointia sai kansallispukujen ohjeissa esiintyvät termit, joita ei ole ohjeissa avattu lukijalle. Henkilöt, joilla oli jo aiempaa kokemusta, pystyivät ohjeita yleensä lukemaan, mutta kurssseja ohjaavat henkilöt 1 ja 3 kommentoivat kokeneensa termit ongelmana etenkin opetustilanteessa, kun oppilaana on henkilö, joka ei tiedä termien merkityksiä. Toisena asiana korostui myös valmiin työn valokuvan puuttuminen ohjeesta. Tämä vaikuttaa eri työvaiheiden hahmottamiseen. Kun tekijällä ei ole tiedossa, miltä valmiin tuotoksen pitäisi näyttää, on vaikea hahmottaa suunta ja kokonaiskuva siitä, mihin näiden vaiheiden avulla pyritään pääsemään.

Positiivisia asioita ohjeissa tähän asti oli ollut yksinkertaiset ja siistit ohjekuvitukset, joita esiintyi henkilön 3 haastattelussa ja kuvissa 16 ja 17 (s. 35, 36). Suurta suosiota sai myös Taina Kankaan laatimat ohjeet, jotka olivat monen haastateltavan mielestä selkeitä, yksityiskohtaisia ja kokonaisvaltaisia.

Ohjeiden tärkeimmiksi elementeiksi määräytyi selkeät ohjepiirustukset, kokonaisvaltaiset tarvikeluettelot ja yksityiskohtaiset kuvaukset eri vaiheista kuvien ja tekstien avulla. Hyvä ohje, oli sellainen, joka ei jätä tilaa tulkinnanvaraisuudelle.

Näyttämäni kuvituksen luonnos sai suurimmissa määrin positiivista palautetta. Haastateltava kokivat luonnoksen selkeinä etenkin punaisen korostusvärin takia. Henkilön 4 antamat kehittävät kommentit olivat tärkeitä. Pistotekniikan ensimmäiset ja viimeiset vaiheet olisi hyvä kuvata ja kuvituksissa kannattaa kiinnittää huomiota toistuvuuteen peruselementeissä, ettei joka kuvassa tarkasteltava pisto näyttäisi olevan eri kohdassa kangasta. Viimeisenä, muttei vähäisempänä, on tärkeä kuvata halutun asian lähtöpiste ja lopetuspiste, jonka väliin on hyvä asetella siihen kuuluvat välivaiheet.

Sain haastattelujen aikana selville myös kansallispukuharrastuksen ompelun tai kokoamisen aikana ilmeneviä ongelmia tai haasteita, joista yleisin oli pukujen aluekohtaisten erojen vaikutus siihen, että jokaisen puvun tekniikat täytyi tarkistaa sille tehdystä ohjeesta. Henkilön 2 mukaan ohjeissa voisi

näkyä myös niiden vaikeustaso. Näin ohjetta ostava henkilö näkisi suoraan, tarvitseeko hän asiantuntijan apua toteutuksessa, vai pärjääkö siinä itse. Kolmantena harrastusta hankaloittavana asiana oli kaavojen, kankaiden ja ohjeiden materiaalien hajanaisuus. Tällä hetkellä, kun haluttu puku on valittu, sen materiaalit, ohjeet ja kaavat joutuu kokoamaan kuin palapelin, koska materiaalit eivät ole kaikki samassa paikassa. Tämä vie aikaa ja vaatii paljon pohjatyötä, jotta kaikki tarvittavat materiaalit saadaan koottua kasaan. En kuitenkaan voi olla pohtimatta, että piileekö juuri tässä palapelimäisessä materiaalien metsästyksessä juuri se harrastuksen palon kiteyttävä ydinidea, jonka takia siihen lähdetään mukaan.

6 OHJEKUVITUS

Sain asiakkaalta vapaat kädet valita haluamani tekniikat, joista toteuttaisin ohjekuvitukset. Selailin kuvia kansallispuvuista ja katselin sopivia ja mielenkiintoisia tekniikoita, jotka haluaisin kuvittaa. Lopulta päädyin Kymenlaakson naisen kansallispuvun paidan kauluksessa olevaan hammasrivireikäompeleeseen ja Keski-Suomen kansallispuvun hameen vyötärön vetopoimutukseen.

Reikäompelu on suoraan kankaaseen tehtävää koristeompelua, toiselta nimeltään revinnäiskirjontaa, jossa kankaasta nyhdetään yhteen suuntaan kulkevia vierekkäisiä lankoja pois ja jäljelle jääneet langat yhdistetään erilaisilla pistoilla. Pistoista muodostuu määrätyn muotoisia kuvioita ja yhteen ommeltujen lankojen väliin jäävät reiät korostavat mallin kuviota ja antavat sille siroutta. (Olki 1953.)

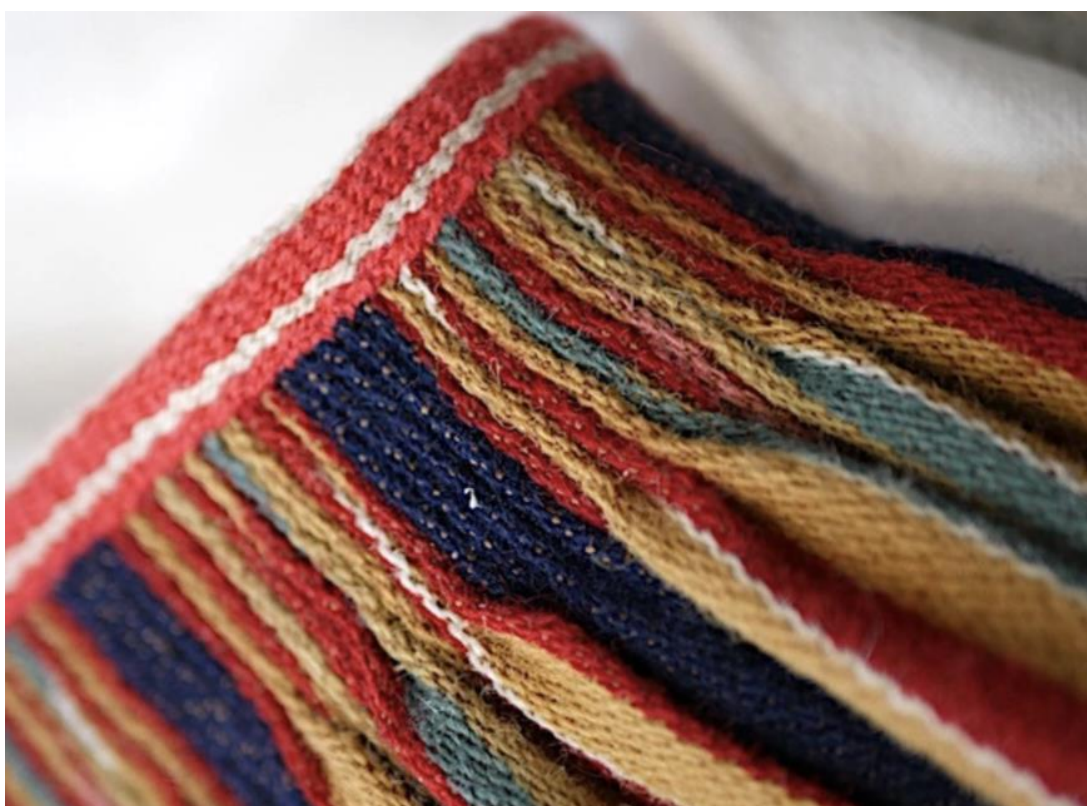
Kuva 21. Kymenlaakson naisen kansallispuvun paidan kaulus. (Varonen 2022)

Kymenlaakson puvun paita, eli yliset, on koristeltu kauluksesta hammasrivireikäompeleella. Kansallispuvujen käsityöperinteen leiman tavoin puvuissa näkee eri levyisiä koristeompeleita, jotka vaihtelevat kuvassa 21 näkyvästä kapeasta hammasrivireikäompeleesta yli sentin levyisiin sidepistoreikäompeleisiin (kuva 22). Kymenlaakson tarkistetun puvun paidassa on leveää sidepistoreikäompeleita, joka jatkuu kauluksesta pääntien etuhalkion reunoihin ja sitä löytää myös hihojen rannekeista (Suomen käsityön museo & Suomen Kansallispuvukeskus 2004a).

Kuva 22. Valkealan naisen kansallispuvun kauluksen reikäommel. (Varonen 2022)

Selailin kuvia puvuista ja päädyin Mari Varosen kansallispuvussa.com sivulle, johon hän on kuvannut kauniita yksityiskohtaisia kuvia kansallispuvukokoelmansa puvuista. Päädyin valitsemaan Mari Varosen kansallispuvukokoelmassa olevan puvun kauluksen (kuva 21, s. 42), koska hammasrivireikäompeleen tekniikka on ennestään vieras minulle, enkä halunnut hypätä heti syvään päähän leveiden sidepistoreikäompeleiden kanssa.

Kuva 23. Keski-Suomen naisen tarkistetun kansallispuvun helman vetopoimutus. (Varonen 2022)

Toinen tekniikka on vetopoimutus, joka on paljon käytetty tekniikka kansallispuvuissa. (kuva 23.) Sitä löytyy niin hameen vyötäröltä kuin hihansuistakin. Vetopoimutus on yleinen kansallispuvujen helmoissa käytetty tekniikka. Siinä ommellaan poimutuslankoja hameen vyötärölle samanpituisin ja kohdakkain osutetuin pistoin, jotka ompelun jälkeen vedetään kireälle, joka synnyttää tasaisen ja tiiviin poimutuksen (Suomen käsityön museo & Suomen Kansallispuvukeskus 2004b).

Päädyin valitsemaan vetopoimutuksen toiseksi käsiteltäväksi tekniikaksi. Oma mielenkiintoni Keski-Suomen kansallispukua kohtaan vaikutti osittain päätökseeni. Tämä tekniikka oli myös hyvin erilainen hammasrivireikäompeleeseen verrattuna, joten lähtökohdat ohjeen toteuttamiseen olivat heti erilaiset. Nämä molemmat tekniikat vaativat omanlaisensa toteutuksen ohjekuvituksissa toimiakseen ja tällä valinnalla varmistin, ettei tutkimus jää liian latteaksi.

6.1 Tarkoitus ja tarpeet

Toteuttamani ohjekuvitukset menevät Raita Ry:n tietokirstu hankkeen nettisivuille ja toimivat tietopankissa ohjeina harrastajille. Tietokirstun tavoitteena on toimia yhtenä yhteisenä kanavana kaikelle suomalaisiin kansallispukuihin liittyvälle tiedolle. Se helpottaisi tiedonhakua, yhdistäisi kansallispukujen kanssa toimivia tahoja ja toimisi julkaisualustana kansallispukuihin liittyvälle uudelle tutkimukselle. Sivut olisivat myös alusta alkaen kaksikieliset, eli tieto olisi saatavilla suomeksi ja ruotsiksi. (Suomen kansallispukuyhdistys Raita ry 2022; Murto 2021.)

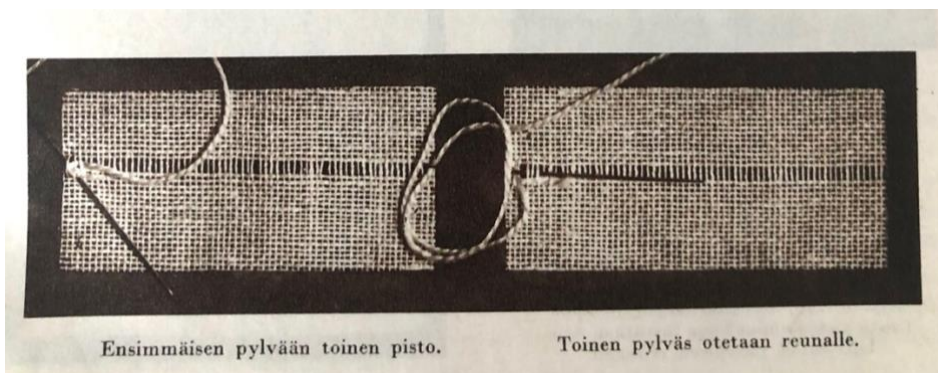
Tutkimuksessa toteuttamani ohjekuvitukset liittyvät osaksi tietokirstun kasvavaa materiaalia ja toimivat kaiken tasoisten harrastajien ohjemateriaalina. Ohjekuvitusten tarkoitus on toimia ompelutekniikoiden ohjeiden tukena ja mahdollistaa harrastajille selkeää ja ymmärrettävää ohjeistusta. Niiden toteutuksessa pyritään poistamaan kansallispukujen ohjeissa yleisenä ongelmana esiintyvät epäselvät ja tasapaksut ohjepiirroksat, ja toteuttamaan saavutettavat ja helposti tulkittavat ohjekuvitukset.

6.2 Kuvituksien ideointi ja luonnostelu

Aloitin luonnostelun ja ideoinnin perehtymällä valitsemini kahteen käsityötekniikkaan. Jotta pystyisin toteuttamaan selkeän ohjepiirroksen, minun täytyi itse ymmärtää, miten kyseinen tekniikka toimii. Olin siis myös itse tekniikoita ensimmäistä kertaa opetteleva ihminen, ja tämä antoi myös tärkeää omakohtaista kokemusta ohjeiden tulkinnasta ja ymmärtämisestä. Aloitin tekniikkaan tutustumisen perehtymällä Mary Oljen kirjoittamaan kirjaan *Suomalainen reikäompelu* ja harjoittelin toteutusta ompelemalla

hammasrivireikäommelta kangaspalalle. Hammasrivireikäompeleen ohje oli kuvattu tekstillä ja valokuvilla, jotka kuvasivat ompeleen eri vaiheita.

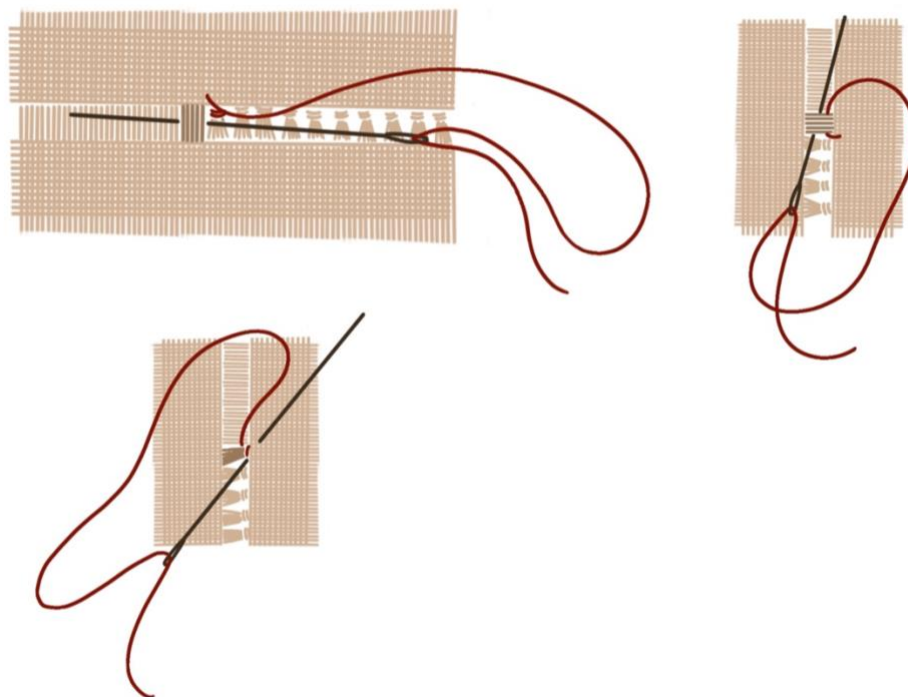
Kuva 24. Hammasrivireikäompeleen ohje Oljen kirjasta Suomalainen reikäompelu. (Oli 1954)

Koin itse Oljen kirjassa olevat kuvat epäselviksi ymmärtää ja tulkitsinkin tekniikan aluksi hieman väärin (kuva 24).

Kuva 25. Ensimmäinen harjoitus hammasrivireikäompeleesta (Silvennoinen 2022)

Toteutin ymmärtämäni tekniikan pohjalta luonnoksen ohjekuvitusta varten ja otin sen haastatteluuni mukaan (kuva 26).

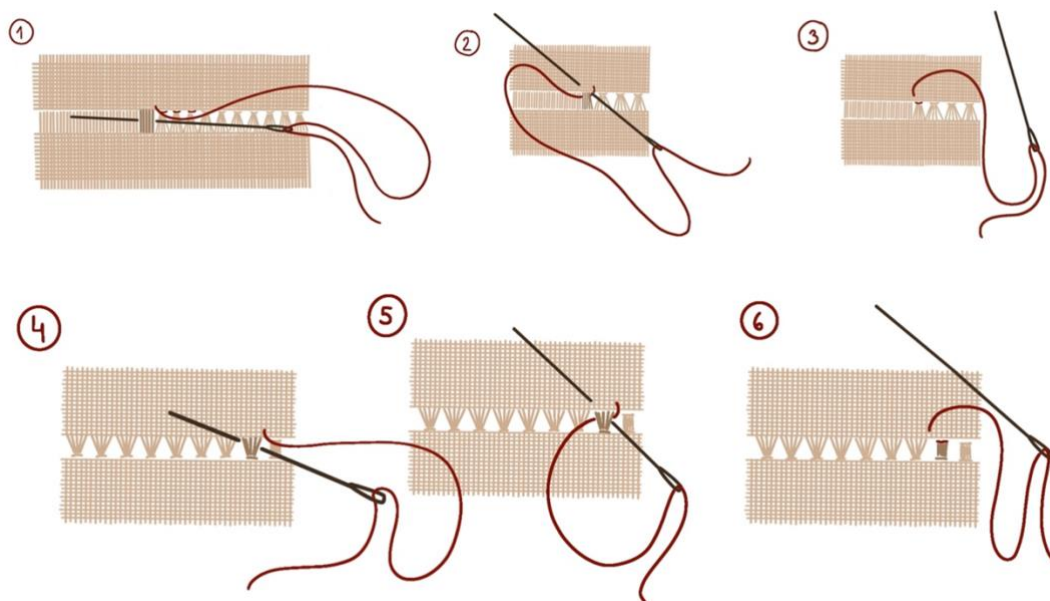
Kuva 26. Hammasrivireikäompeleen 1. luonnos. (Silvennoinen 2022)

Kysyin haastateltavalta mielipidettä ja ajatuksia kuvitukseen liittyen ja minulle selvisi, että kuvassa 26 näkyvä tekniikka oli hieman pielessä. Hammasrivireikäompeleessa kootaan pylväitä kudoksen langoista kiertämällä ompelulankaa pylväiden ympärille. Olin tulkinut tekniikan niin, että lankaryhmän ympäri kierrettäisiin kahdesti, ennen kuin siirryttäisiin seuraavaan lankaryhmään, mutta oikeaoppisessa tekniikassa lankaryhmä kierrettäisiin vain kerran ympäri. Virhe ei ollut siis suuri, mutta merkittävä, jotta oikeaoppisen ohjekuvituksen luominen olisi mahdollista. Oikeaan tekniikkaan sain korjauksen haastatellessani tutkimukseeni henkilöä, joka on kansallispuukuvalmistaja ja kokenut käsityöläinen. Haastatteleman ihminen oli minulle ennestään tuttu, ja tarkoitukseni oli kysyä häneltä varmistus tekniikoiden oikeaoppisuuteen haastattelun yhteydessä. Haastattelun jälkeen harjoittelin oikeaoppista tekniikkaa uudelleen (kuva 27, s. 47).

Kuva 27. Hammasrivireikäompeleen toinen kokeilu kankaalle. (Silvennoinen 2022)

Kun sain tekniikan opeteltua oikein, tein vaaditut korjaukset tekemääni luonnokseen. Esittelin haastatteluissa luonnostani ja kysyin haastateltavien ajatuksia ja mielipiteitä toteutukseen liittyen. Korjasin tekniikan kuntoon kahta viimeistä haastattelua varten, ja ne ovat näkyvillä kuvassa 28.

Kuva 28. Hammasrivireikäompeleen 2. luonnos. (Silvennoinen 2022)

Haastateltavien kommentit olivat hyvin yksimielisiä. Kaikki haastateltavat kokivat kuvan selkeäksi ja punainen lanka helpotti hahmottamaan langan kulkua työssä. Henkilö 4 teki hyvän huomion mallikuvien kankaan koosta sanoessaan, että kuvat näyttivät olevan eri kohdista työtä, koska olivat eri kokoisia. Luonnoksesta puuttui siis toistuvuus, joka luo kokonaisuuteen rauhallisuutta ja selkeyttä. Otin tämän kommentin heti mukaan, kun aloitin

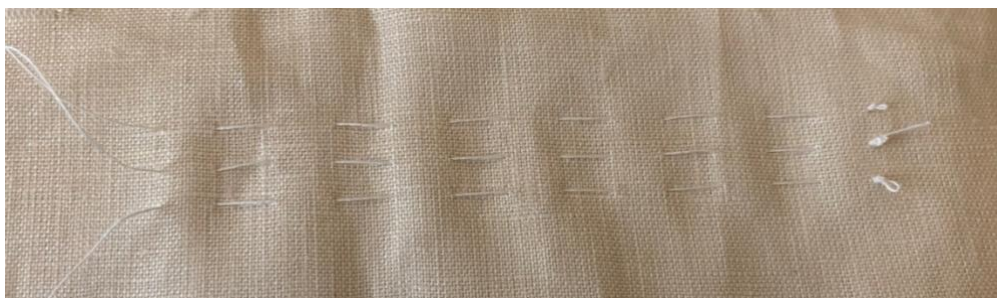

tekemään lopullista ohjekuvitusta ja huolehdin, että palat ovat joka kohdassa saman kokoisia.

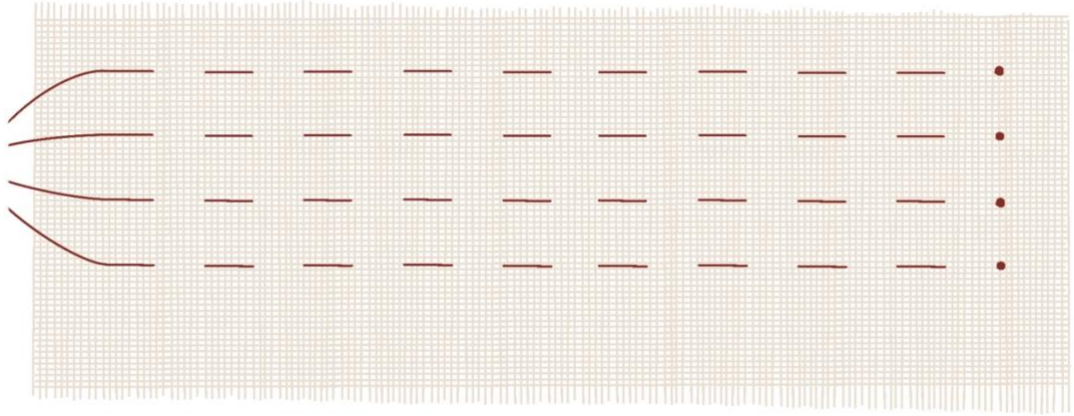
Kuva 29. Hammasrivireikäommel tekniikan havainnointi korostusvärin avulla. (Silvennoinen 2022)

Kokeilin myös tekniikkaa, jossa korostin valokuvassa näkyvän langan kulkua työssä oranssilla korostusvärillä. Henkilön 4 mielestä tämä kuva oli erittäin selkeä ja havainnollistava (kuva 29). Kuva auttaa hahmottamaan langan kulkua, mutta ei yksistään riitä kuvaamaan tekniikkaa hyvin. Tämä olisi siis hyvä lisä-/täytekuva, joka tukee ohjetta.

Kuva 30. Hameen vyötärön vetopoimutus (Silvennoinen 2022)

Aloitin vetopoimutuksen luonnostelun kokeiltuani tekniikkaa kankaalle (kuva 30). Ensimmäinen luonnos näkyy kuvassa 31. Puhuttuani kuitenkin asiakkaan kanssa, sain kuulla, että pistoni välit olivat liian suuret, ja oikeaoppisessa tekniikassa pistojen väli olisi noin 5 mm pitkä. Tämä aiheutti sen, että vetopoimutus kiristettynä on aivan liian iso, eikä se näin ole samanlainen oikean vetopoimutuksen kanssa. Näinpä kokeilin tekniikkaa kankaalle uudelleen (kuva 38, s. 54).

Kuva 31. Vetopoimutuksen ensimmäinen luonnos (Silvennoinen 2022)

Kokeilin luonnostelun yhteydessä myös kiristetyn vetopoimutuksen kuvaamista piirtäen (kuva 32), ja totesin heti alkumetreillä, että tämänlainen työvaihe on selkeämpi kuvata ohjeeseen valokuvan avulla. Piirretty versio on vaikeampi ymmärtää ja lopullinen jälki hahmottuu paremmin valokuvasta.

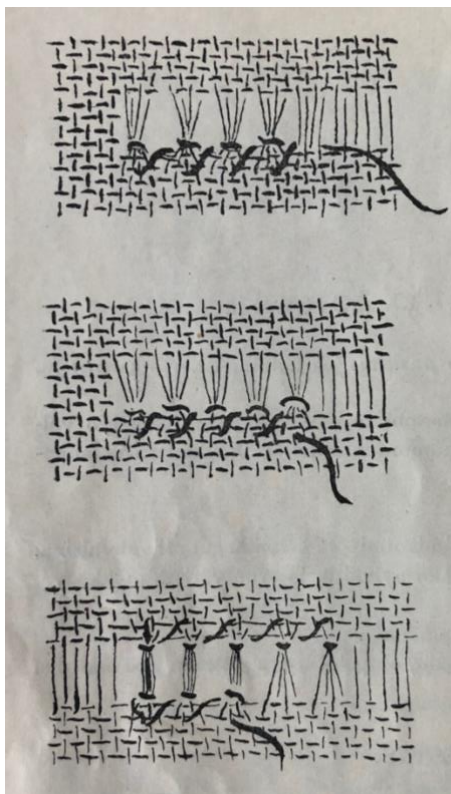

Kuva 32. Hameen vyötärön vetopoimutuksen kuva ja luonnos (Silvennoinen 2022)

Hammasrivireikäompeleen ohje on toimivampi toteuttaa kuvituksien avulla, sillä siinä tärkeintä on havainnollistaa langan kulkua kankaassa, jotta tekniikan hahmottaminen olisi helppoa. Vetopoimutuksessa taas pistot ovat yksinkertaisia, mutta siinä tärkeintä on pistojen tarkka kohdistus ja samanpituisten välien ylläpito. Vetopoimutuksessa pistojen kohdat ja pituudet

voi siis helposti kuvata piirroksen keinoin, mutta lopputulos on selkeämpi kuvata valokuvan avulla.

Ennen lopullisten kuvitusten aloittamista halusin tarkistaa ja harjoitella tekniikat oikeaoppisesti oikein, ja löysin erinomaisen lähdekirjallisuuden, jossa oli selkeästi piirroskuvina esitetty hammasrivireikäompeleen ompeleminen (kuva 33).

Kuva 33. Hammasrivireikäompeleen ohje kirjasta Karjalan kirjonta. (Stenij & Ollila 1946)

Piirroskuvituksen viereen on kirjoitettu numeroidut kohdat jokaiselle pistolle ja ohjeet, kuinka toimia, jos lanka loppuu kesken. Ohjeesta sai myös selville, että ompeleessa on kahdenlaisia pistoja, etupistoja ja päärmepistoja. Etupistot ovat pistoja, joilla mennään valittujen lankojen ali ja määritellään pylväässä olevien lankojen lukumäärä. Päärmepisto on pisto, joka tehdään kankaan ehjään kudokseen parin langan päähän pylväistä. Tällä pistolla myös lanka kiristetään ja pylväs kiinnitetään reunaan kiinni. (Stenij & Ollila 1946, 22.)

Vaikka haastatteluissa tuli esille ohjekuvitusten suunnan vaikutus tulkintaa, päätin silti tehdä kuvitukset oikeakätisen näkökulmasta. Kokeilin ohjekuvitusta pystysuunnassa, mutta koin, että siinä hahmottaminen kärsi liikaa, eikä siitä

hyötyisi oikea- eikä vasenkätisetkään. Niinpä päätin toteuttaa ohjeet, joissa neulan ja pistojen kulkusuunta menee vasemmalle. Tämä on hahmotettavissa jo luonnoksistani (kuvat 26 ja 28, s. 46, 47).

Halusin kokeilla, miltä punaisella langalla ommeltu hammasrivireikäommel näyttäisi kankaalla, ja helpottaisiko siitä otettu kuva ompeleen hahmottamista (kuva 34).

Kuva 34. Hammasrivireikäommel etupuolelta ommeltuna punaisella langalla. (Silvennoinen 2022)

Otin myös havainnollistavan kuvan ompeleen nurjalta puolelta (kuva 35).

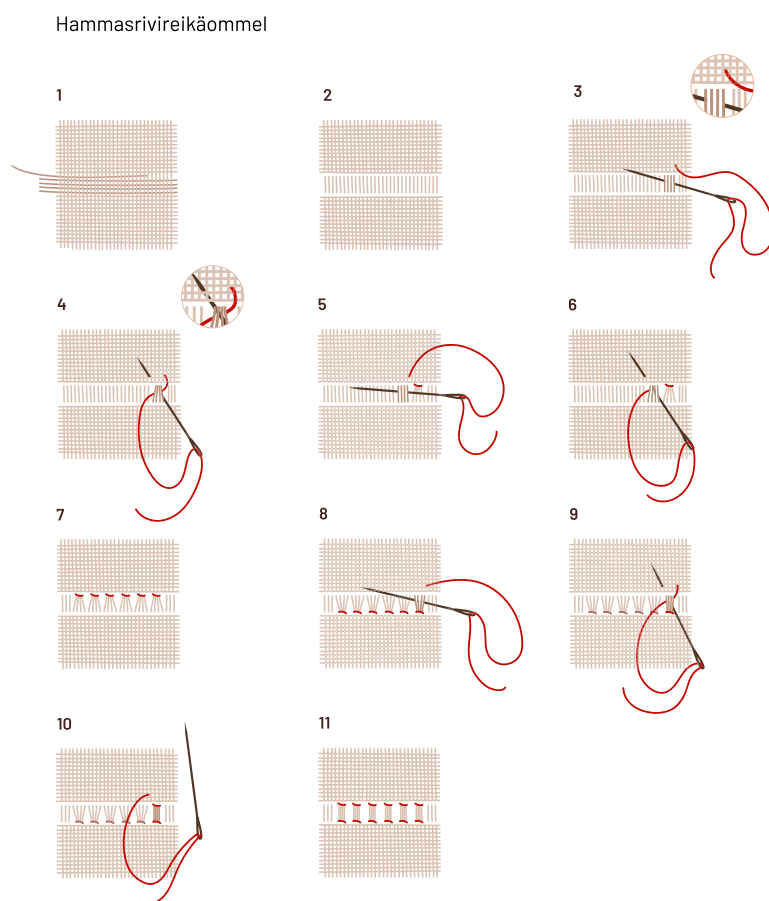

Kuva 35. Hammasrivireikäommel takapuolelta ommeltuna punaisella langalla. (Silvennoinen 2022)

Punaisella langalla ommeltu versio tuo hyvin esille pistojen suunnan ja selkeyttää hyvin ohjekuvituksessa kuvattua tekniikkaa. Haastattelujen perusteella olisi myös tärkeä sisällyttää tämänkaltaisia kuvia ohjeisiin mukaan, koska ne auttavat hahmottamaan lopputuloksen ja syyn, miksi työvaiheet ovat juuri sellaisia kuin ovat.

6.3 Toteutus

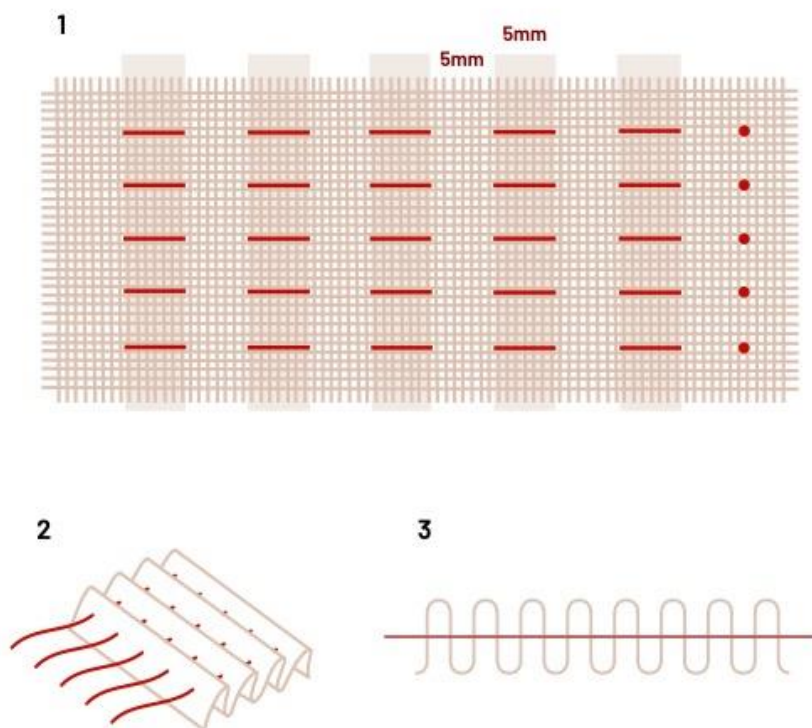
Ensimmäisenä valmistui hammasrivireikäompeleen ohjekuvitus. Toteutin kuvituksen värillisenä ja korostin tärkeässä asemassa olevaa ommel lankaa punaisella värillä. Valmiit kuvitukset tulevat osaksi tekstiohjeistusta ja tarkoituksena oli, että teksti ja kuva tukevat toisiaan ja luovat näin helpon ja ymmärrettävän ohjekokonaisuuden. Ohjeeseen ei ole sisällytetty pistojen reunojen päättelyä, koska pistot vaihtelevat työstä riippuen. Tyypillisimmät pistot, joita reunojen ja katkaistujen lankojen päättelyyn käytetään ovat pykä-, napinläpi ja punospistot. Näinpä koin päättelyn lisäämisen osaksi ohjekuvitusta turhaksi.

Kuva 36. Valmis hammasrivireikäompeleen kuvitus. (Silvennoinen 2022)

Ohjekuvituksen (kuva 36) työvaiheiden kohdissa yksi ja kaksi on kuvattu lähtötilanteet, joista ommel alkaa. Ensimmäisenä luodaan tila ompelelle vetämällä

Kohdissa kolme ja neljä, on tarkentavat kuvat, jotka selventävät kyseistä kohtaa. Kohdassa kolme halusin korostaa langan kohtaa, josta se tulee kankaassa esille. Hammasrivireikäompeleessa kierretään ommelangalla kudelankoja pylväiksi, jonka jälkeen neula pistetään yleensä n. kahden langan päähän puretusta rivistä. Tämän jälkeen siirrytään seuraavaan pylväeseen ja niin edelleen. Jotta pylväiden reunasta tulee siisti ja tasainen, on tärkeää pistää pistot aina samalla tavalla. Kohdassa neljä on havainnollistettu suurennetulla kuvalla juuri tätä pistoa, joka pistetään pylväsrivin sivuun. Tämän piston tarkoitus on sitoa pylväät kankaaseen kiinni. Koska kuvittamalla harvoin pysty täysin toisintamaan haluttua kohdetta, koen tarpeelliseksi lisätä ohjekuvituksen tueksi valokuvat oikeasta ompeleesta kankaalla. Tähän hyödyntäisin kuvien 34 ja 35 (s. 51) kaltaisia kuvia, joista selkeästi erottuu ommel ja lanka, jolla se on tehty. Punainen lanka erottuu näissä kuvissa hyvin kankaasta ja helpottaa havainnollistamaan ohjeessa näkyviä pistoja. Hammasrivireikäompeleen kuvitus on nähtävissä suurempana liitteessä 2.

Kuva 37. Valmis vetopöimutuksen kuvitus. (Silvennoinen 2022)

Vetopöimutuksen kuvituksesta valmistui hyvin erilainen hammasrivireikäompeleen kuvitukseen verrattuna (kuva 37). Tekniikka on

hyvin erilainen ja se vaati erilaisen lähestymistavan, jotta ohjekuvitukset olisivat mahdollisimman havainnollistavia. Kohdassa yksi on tasokuvana kuvattu vetopoimutuksen tekemiseen tarvittavat pistot ja niiden ompeleminen kankaaseen. Pisto on pelkiltään hyvin yksinkertainen kankaan etu ja takapuolella vuorotteleva etupisto. Työn hankaluus piilee pistojen tarkassa kohdistamisessa ja pienissä väleissä. Vetolankoja täytyy ommella monta vierekkäin ja niiden täytyy olla kohdistettu mahdollisimman tarkasti samaan linjaan. Pistojen pituus, vetolankojen etäisyys toisistaan ja vetolankojen lukumäärä vaihtelee työn mukaan. Hameen vyötärölle tehtyyn vetopoimutukseen vetopoimulankoja tarvitaan ehkä vain viisi, tai vähemmän, mutta esimerkiksi poimutettua hametta valmistaessa, lankoja täytyy ommella koko kankaan mitalle, jotta taitoksista tulee suorat ja siistit.

Pyrin kuvan 37 ensimmäisessä kohdassa havainnollistamaan vetopoimutuksien pistojen kokonaisuuden mahdollisimman selkeästi. Nämä kuvitukset tarvitsevat tekstin vierelle, jotta ne aukeavat katsojalle, mutta pyrinkin tämän tekniikan kuvituksessa toteuttamaan mahdollisimman hyvin tekstin sisältöä tukevat kuvitukset. Vetopoimutettu kangas on niin monella taitoksella, että sen kuvittaminen olisi ollut turhaa ja sekavaa, joten keskityin vain tärkeimpien elementtien kuvaamiseen. Ohjeeseen olisi hyvä liittää valokuva valmiista vetopoimutuksesta havainnollistamaan lopputulosta, johon halutaan päästä. Otin esimerkki kuvan harjoittelemastani vetopoimutuksesta (kuva 38).

Kuva 38. Vetopoi mutusta havainnollistava kuva. (Silvennoinen 2022)

Vetopoi mutuksen kuvituskuvat kaksi ja kolme pyrkivät havainnollistamaan kankaan asettumista lankoja kiristettäessä. Kuva kolme on läpileikkauskuva kankaasta ylhäältäpäin. Sen selventää kankaan poi muttumista ja taitosten suuntaa. Vetopoi mutuksen ohjeen kokoaisinkin tekstin, ohjekuvituksen ja valokuvien kanssa yhdeksi tiiviiksi kokonaisuudeksi. Tekniikassa on asioita, joita on helpompi kuvata piirretyillä kuvilla ja asioita, jotka selkenevät helpoimmin vain katsomalla kuvaa.

Molemmat ohjekuvitukset on toteutettu tukemaan tekstiä ja havainnollistamaan tärkeitä yksityiskohtia, jotka kuvan kautta eivät välittyisi riittävän selkeästi ja ytimekkäästi. Ohjeet on suunniteltu toimimaan digitaalisella alustalla. Niissä on käytetty huomiota herättävää ja korostavaa punaista väriä ja toteutuksessa on tähdätty yksinkertaiseen ja selkeään kokonaisuuteen.

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI

Tutkimukseni lähteet vaihtelevat tutkimuskirjallisuudesta artikkeleihin ja suulliseen tietoon ja luotettavuuteen vaikuttaa myös toteuttamani syvähaastattelu, jossa haastattelin vain hyvin pientä ja suppeaa ryhmää kansallispukuharrastajista. Luotettavuuden parantamiseksi tarvittaisiin laajempi haastattelu, jonka avulla saataisiin tarkennettua haastattelussa käytyjä asioita vielä syvemmin. Haastattelemistani henkilöistä kolme neljästä, oli ollut harrastuksessa pidemmän aikaa mukana, jonka seurauksena vähemmällä kokemus ja taitopohjalla olevien henkilöiden mielipiteet ja ajatukset jäivät vain yhden haastateltavan aineiston varaan.

Validiteetti kertoo sen, kuinka hyvin mittaus- tai tutkimusmenetelmä mittaa halutun tutkittavan ilmiön ominaisuutta eli mittaako tutkimus sitä, mitä sen avulla halutaan selvittää. Menetelmä täytyy valita sen mukaan, millaista tietoa halutaan saada selville. (Hiltunen 2009.) Tutkimuksen aihetta rajasi ja tarkensi tutkimuskysymykset, jotka muodostivat sille selkärangan ja kehyksen, jossa aihetta tutkia. Hyödynsin tutkimuksessani tapaustutkimusta, joka antoi hyvät välineet aiheen läheiseen tarkasteluun. Syvähaastattelun avulla sain suoran

yhteyden tutkimukseni kohderyhmään ja sain selvitettyä tärkeitä seikkoja produktiivisen työni toteutusta varten. Pyrin haastattelussa luomaan rennon ja avoimen tunnelman, jotta haastateltavien olisi helppo jakaa rehelliset ajatukset ja kokemuksensa kanssani. Tutkimukseni validiteettia nostaa luotettavien lähteiden runsas käyttö, joita on esimerkiksi Leena Holstin kansallispukekirja, Suomen käsityömuseon ja Kansallispukekokeskuksen lähteet ja haastattelun tuomat suorat kokemukset kohderyhmältä.

Reliabiliteetti kuvaa tutkimuksen luotettavuutta ja toistettavuutta mittaus- ja tutkimusmenetelmässä. Sillä on kaksi osatekijää: stabiliteetti ja konsistenssi. Konsistenssilla tarkoitetaan tutkimuksen yhtenäisyyttä, joka saavutetaan asettamalla tutkittaville kohteille samat tutkimusmääritteet ja tavoitteet. Stabiliteetilla mitataan tutkimusmenetelmien ja tulosten pysyvyyttä. Sitä voidaan tarkastella vertailemalla useita peräkkäisiä mittauksia keskenään. Epästabiilissa mittarissa tai menetelmässä näkyy helposti vastaajan mielialamuutokset ja olosuhteiden ja muiden tekijöiden vaikutukset. (Hiltunen 2009.)

Tutkimukseni ei ole täysin stabiili, koska ihmisten mielipiteet vaihtelevat kokemusten perusteella, eikä haastattelu toimi tämän takia täysin varmana ja pysyvänä mittarina tutkittavalle aiheelle. Haastatteluista tuleva materiaali on aikaan sidonnaista, joten sitä täytyisi päivittää säännöllisin väliajoin, jotta tulokset olisivat kulloiseenkin aikaan sopivia ja näin reliaabeleita. Haastattelu antaa kuitenkin hyvää kuvaa senhetkisen ajan positiivisista ja negatiivisista asioista, joiden pohjalta tutkittavaa asiaa voidaan lähteä kehittämään. Tutkimukseni aihe on suhteellisen uusi, eikä siitä löydy suoranaisesti samanlaisia tutkimuksia, joihin tuloksia voitaisiin verrata. Tutkimuksen konsistenssia täytyisi siis arvioida uudestaan myöhemmällä ajalla, mikäli aihetta tutkitaan jatkossakin.

Tutkimukseni tuloksia voidaan hyödyntää luomaan toimivampia ohjekuvituksia kansallispukejien ohjeisiin. Tutkimuksessani tulee esille myös tekstin ja kuvan välinen suhde, jonka johtopäätöksiä voidaan myös hyödyntää kokonaisvaltaisemman ja ymmärrettävämmän ohjekokonaisuuden valmistamisessa. Tulen hyödyntämään tutkimukseni tuloksia ja huomioita

tulevaisuudessa työprosessini yhteydessä käsitellessäni ohjeita ja ohjekuvituksia.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tutkimus oli kokonaisuudessaan erittäin mielenkiintoinen ja antoisa. Jokainen tutkimuskysymys toi oman lisänsä kokonaisuuteen ja aihetta voisi tutkia paljon laajemmin, kuin mihin tämän tutkimuksen aikana pääsin. Toteuttamani syvähaastattelu jäi hyvin suppeaksi ja laajemman ja vielä syvemmin aiheeseen paneutuvan tutkimuksen toteuttaminen antaisi vielä enemmän huomioita ja aineistoa, jonka kautta ohjeiden ja ohjekuvitusten laatua pystyttäisiin parantamaan.

Päätutkimuskysymykseni oli: Mitkä asiat tukevat onnistuneen ohjepiirroksen toteutusta? Pyrin löytämään tähän vastauksen syvähaastattelujen kautta ja niiden aineistosta pystyi myös vetämään hyviä johtopäätöksiä. Jäin kuitenkin kaipaamaan vielä suurempaa otantajoukkoa, jonka avulla olisin pystynyt kartoittamaan paremmin kansallispukuharrastuksen vasta aloittaneiden henkilöiden kokemuksia. Haastattelujen lopputuloksena kuitenkin selvisi kolme tärkeintä elementtiä, jotka tukevat toteutusta. Niitä olivat selkeät ohjekuvitukset, jotka eivät sisällä ylimääräisiä elementtejä, lopputulosta havainnollistavat mallikuvat ja tärkeiden ja huomiota kaipaavien osien korostaminen esimerkiksi värillä.

Ensimmäinen alatutkimuskysymykseni oli: Minkälaisia kansallispukujen kokoamiseen tehdyt ohjeet ovat olleet ja kuinka ne ovat kehittyneet vuosien aikana? Tutkimuksesta selvisi hyvin kansallispukujen ohjeiden käymät muutokset vuosikymmenien aikana. Kansallispukujen alkutaipaleeseen vaikuttivat sodat ja pula-aika, jonka jälkeen niitä oli pikkuhiljaa alettu parantelemaan materiaalien saatavuuden helpottuessa. Ohjeet olivat vielä silloinkin kuitenkin lyhyitä ja ytimekkäitä, joiden tekijät olivat suunnanneet ohjeet käsityöalan ammattilaisille. Ohjeet olivat niin tiivistettyjä, että ne toimivat lähinnä vain muistilappuina ompeluprojekteissa. Mutta suurin ja merkittävin muutos on tapahtunut vasta lähiaikoina, Taina Kankaan kokoamien ohjeiden tullessa saataville. Hänen ohjeensa ovat kokonaisvaltaisia ja kunnolla tehtyjä. Jokaiselle puvun osalle on oma

yksityiskohtainen ohjeensa, jota seurata. Ainut ongelma, joka hänen ohjeissaan haastattelujen yhteydessä selvisi, on vieraiden termien käyttö ja niiden selitysten puuttuminen ohjeista. Hyvin kuvitetut ohjeet vievät jo pitkälle, mutta vierasta tai vaikeasti tulkittavaa kieltä on vaikea lähteä seuraamaan, jos jo pohjatyö halkeilee epäselvien termien takia.

Toinen alakysymykseni oli: Mitä mahdollisuuksia nykyajan teknologia tuo kansallispuikujen ohjeiden kokoamiseen ja toteutukseen? Käsittelin tätä tutkimuksessani hyvin suppeasti ja teknologian hyötyjä ja mahdollisuuksia on luvussa 4 käsiteltyjen asioiden lisäksi monia, joille voisi pyhittää aivan oman kokonaisen tutkimuksensa. Valitsin tutkimukseeni tulevat elementit lähinnä pohtien omia kokemuksiani ohjeiden parissa, ja sitä, miten ja missä niitä olen hyödyntänyt. Facebook ja muut yhteisöpalvelut tarjoavat harrasteporukalle yhteisen alustan, jossa kysellä, keskustella ja selvittää yhteisen mielenkiinnon kohteen mukaisia asioita. E-kirjat mahdollistavat kirjojen lainaamisen missä ja milloin vain ja YouTube tuo uuden ulottuvuuden, jossa ohjeita voi jakaa suoraan videon välityksellä. Suurimmat hyödyt nykypäivän teknologiassa kuitenkin mielestäni keskittyvät kuvien ja videoiden vapaaseen käyttöön ja eri aineistojen helppoon linkittämiseen samalle alustalle.

9 POHDINTA

Tutkimus oli kokonaisuudessaan erittäin mielenkiintoinen toteuttaa ja olisi kiinnostavaa tutkia tätä aihetta tulevaisuudessa enemmän ja syventyä harrastajien kokoemuksiin ja ajatuksiin laajemmin. Olisi mielenkiintoista toteuttaa laajempi kysely tai haastattelu, jossa perehdyttäisiin tarkemmin myös ohjeiden teksteihin ja niiden sisältöön. Tässä tutkimuksessa pääpaino pysyi ohjekuvituksissa ja mielipiteitä ja ajatuksia pohdittiin niiden ympärillä, mutta koska ohjeet eivät ole vain kuvia, olisi tärkeää kiinnittää huomiota kokonaisuuteen ja selvittää niiden positiivisia ja negatiivisia puolia.

Löysin tutkimuksen aikana uusia ja mielenkiintoisia huomiota, joita en osannut odottaa. Etenkin henkilön 3 haastattelussa esille tullut ohjekuvituksen kuvaussuunta, yllätti minut. En ollut aiemmin osannut ajatella, minkälaista vaikutusta ohjeen suunnalla olisi, mutta perehdyttyäni asiaan, huomasin sen olevan hyvinkin vaikuttava tekijä ohjeiden tulkinnessa ja hahmottamisessa.

Toinen asia, jota en ollut itse osannut ajatella oli hammasrivireikäompeleen luonnokseen piirtämäni kankaan palat, joiden koko vaihteli. Henkilö 4 toi erinomaisen huomion sanoessaan, että palojen koko loi vaikutelman, että pistot olivat eri kohdassa kangasta, vaikka kuvasinkin samaa kohtaa. Tämä näkyi heti myös lopullisessa kuvituksessa, johon loin heti ensimmäisenä samankokoisen pohjakankaan jokaiseen vaiheeseen. Tämä selkeytti kuvitusta hyvin ja loi sille myös toistuvuutta ja rytmiä.

Saavutin tutkimukselleni asettamat tavoitteet, ja mielenkiinto asioiden syvempään tutkimiseen ja käsittelyyn heräsi. Kansallispuvut ovat niin tärkeä ja hieno osa kansanperinnettämme, että olisi hienoa saada ne näkyviin myös nykypäivän Suomeen. Kansallispukujen vaikutus suomalaisuuteen ja identiteettiimme olisi myös mielenkiintoinen suunta tutkittavaksi. Niin kuin on kansallispukuja, on myös yhtä paljon erilaisia ja mielenkiintoisia suuntia, jota voitaisiin lähteä tutkimaan.

Tutkimukseni muutti hyvinkin monesti muotoa alkuvaiheessa, mutta koen että siitä muotoutui erittäin hyvä kokonaisuus, joka kiteyttää kansallispukujen ohjeiden ohjekuvituksien merkityksen ja vaikutuksen oppimiseen ja ymmärtämiseen ja käsittelee uusia mahdollisuuksia avoimesti ja innostavasti.

LÄHTEET

Anttila, P. 2005. Ilmaisuu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi Oy.

Graafinen, 2015. Kuvitus. WWW-dokumentti. Päivitetty: 18.1.2015.
Saatavissa: <https://www.graafinen.com/suunnittelu/kuvitus/kuvitus/> [viitattu 9.1.2022].

Hiltunen, L. 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. WWW-dokumentti. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa:
http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf
[viitattu: 21.3.2022].

Holst. L. 2011. Kansallispuku. Helsinki: Maahenki Oy.

Huuskonen, J. & Pakarinen, H. 2009. Paino- ja kirjoituspaperien kehitys 1970–90-luvuilla. Puunjalostus insinöörit. WWW-dokumentti. Päivitetty: 2.4.2009.
Saatavissa:
<https://www.puunjalostusinsinoorit.fi/biometsateollisuus/innovaatiot/4-paperin-ja-kartongin-valmistus/4.1-paino-ja-kirjoituspaperien-kehitys-1970-90-luvuilla/>
[viitattu 27.3.2022].

Järveläinen, V. P. 2011. Merkittävä teos metsien teollisen käytön historiasta. Metsätieteen aikakauskirja 4/2011, 305-308. PDF-dokumentti. Saatavissa:
<https://metsatieteenaikakauskirja.fi/pdf/article6821.pdf> [viitattu 27.3.2022].

Kaukonen, T. I. 1985. Suomalaiset kansanpuvut ja kansallispuvut. Helsinki: WSOY.

Koskela, V. 2012. Ohjekirjakuvittamisen tekniikat. Lahden Ammattikorkeakoulu. Tekniikan ala. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti.
Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/43868> [viitattu 14.3.2022].

Kurula, M. & Lehikoinen, L. 2004. Kansallispukuja Suomesta. Helsinki: Ajatus Kirjat.

Microsoft 365 Team. 2019. Neljä hyvää ideaa yrityskäyttöön tarkoitetun yhteisöpalvelun parantamiseksi. Microsoft. WWW-dokumentti. Päivitetty: 8.2.2019. Saatavissa: <https://www.microsoft.com/fi-fi/microsoft-365/business-insights-ideas/resources/4-great-ideas-to-ramp-up-your-enterprise-social-network> [viitattu 29.3.2022].

Mikkonen, P. & Peltonen I. 2016. E-kirja vai ei? Korkeakouluopiskelijoiden ja opettajien kokemuksia e-kirjoista. Tietolinja 3/2016. WWW-dokumentti.
Saatavissa: <https://tietolinja.kansalliskirjasto.fi/arkisto/2016-3/1603-ekirja/>
[viitattu: 27.3.2022].

Murto, S. 2021. Raidallisesta unelmasta kaiken tiedon kanavaksi. Spotify. Podcast. Saatavissa:

<https://open.spotify.com/episode/3cG7iLSxM2Cerzxb7tNzjZ?si=5d46952527df4c3c> [viitattu 14.3.2022].

Olki, M. 1953. Suomalainen reikäompelu. 4. painos. Helsinki: WSOY.

Routio, P. 2006. Tuotetiede: tuotteiden kehittämistä avustava tutkimus. E-kirja. Saatavissa: <https://docplayer.fi/2843619-Routio-tuotetiede-tuotteiden-kehittamista-avustava-tutkimus.html> [viitattu 18.3.2022].

Stenij, M. & Ollila, A. 1946. Karjalan kirjonta. Helsinki: WSOY.

Suomen kansallispuvuyhdistys Raita ry. 2022. Tietokirstu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://kansallispuvuyhdistys.fi/tietokirstu.html> [viitattu 10.3.2022].

Suomen käsityön museo & Suomen Kansallispuvukeskus. 2004a. Kymenlaakson L. Anjalan naisen puku. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.kansallispuvut.fi/puvut/kymenlaakso_np2.htm [viitattu 23.2.2022].

Suomen käsityön museo & Suomen Kansallispuvukeskus. 2004b. Sanasto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kansallispuvut.fi/sanasto.htm> [viitattu 10.3.2022].

Suomen käsityön museo & Suomen Kansallispuvukeskus. 2022a. Suomen kansallispuvukeskuksen toiminta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.craftmuseum.fi/palvelut/suomen-kansallispuvukeskus/suomen-kansallispuvukeskuksen-toiminta> [viitattu 16.3.2022].

Suomen käsityön museo & Suomen Kansallispuvukeskus. 2022b. Kansallispuvusanastoa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.craftmuseum.fi/palvelut/suomen-kansallispuvukeskus/kansallispuvukujen-tietopaketti/kansallispuvusanastoa> [viitattu: 9.2.2022].

Suomen käsityön museo & Suomen Kansallispuvukeskus. 2022c. Kansallispuvuraati. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.craftmuseum.fi/palvelut/suomen-kansallispuvukeskus/kansallispuvuraati> [viitattu: 20.2.2022].

Suomen valokuvataiteen museo. 2022a. Lehtikuvaajan välineet 1800-luvulta 1900-luvun loppuun. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/tietopalvelut/tietoa-ja-oppaita/lehtikuvaajan-valineet-1800-luvulta-1900-luvun-loppuun-1> [viitattu 21.3.2022].

Suomen valokuvataiteen museo. 2022b. Suomalaisten valokuvien ajoitusten perusteita. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.valokuvataiteenmuseo.fi/sites/default/files/inline-attachments/2017-01/ajoitustaulukko.pdf> [viitattu 21.3.2022].

Tieteen Termipankki. 2022. Rahvas. WWW-dokumentti. Päivitetty: 22.4.2016. Saatavissa <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:rahvas> [viitattu 4.2.2022].

Tietoarkisto 2022. Haastattelut. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/> [viitattu 1.3.2022].

Virtanen, M. 2019. Youtube – viihdekäytöstä korkeakoulun työvälineeksi, osa 1/2. Metropolia. WWW-dokumentti. Päivitetty: 15.4.2019. Saatavissa: <https://blogit.metropolia.fi/hiilta-ja-timanttia/2019/04/15/youtube-viihdekaytosta-korkeakoulun-tyovalineeksi-osa-1-2/> [viitattu 29.3.2022].

Vuorela, T. 1979. Kansanperinteen sanakirja. Helsinki: WSOY.

Yle elävä arkisto 2011. Sota syttyy, kansa kortille. WWW-dokumentti. Päivitetty: 5.10.2016. Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/04/08/sota-syttyy-kansa-kortille> [viitattu 21.3.2022].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Opinnäytetyön käsittekartta. Silvennoinen, H. 9.1.2022.

Kuva 2. Opinnäytetyön viitekehys. Silvennoinen, H. 9.1.2022.

Kuva 3. Museovirasto 2022. Neljä keisarinnan venettä soutaneista naisista Lappeenrannassa vuonna 1885. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://museovirasto.finna.fi/Search/Results?lookfor=1885&type=AllFields&dfApplied=1&limit=50> [viitattu: 10.3.2022].

Kuva 4. Helmi Vuorelma Oy. s.a. Helmi Vuorelma Oy:n ohjeet Antrean, Kirvun ja Jääskén liiviin.

Kuva 5. Pursiainen, L. 1982. Jääskén liivin ohje 80-luvulta. Karjalaisia kansallispuvukuja nykyisestä Etelä-Karjalasta, Laatokan Karjalasta ja Karjalan kannakselta. Helsinki: WSOY.

Kuva 6. Kangas, T. 2015. Taina Kankaan laatimat työhjeet Jääskén liiviin vuodelta 2015. Jääskén naisen kansallispuvu: Liivi. Jääski-Seura. PDF-dokumentti. Päivitetty: 15.3.2022.

Kuva 7. Kangas, T. 2015. Jääskén liivin ohjekuvitus sivulta 6. PDF-dokumentti. Jääskén naisen kansallispuvu: Liivi. Jääski-Seura. PDF-dokumentti. Päivitetty: 15.3.2022.

Kuva 8. Kangas, T. 1992. Heinjoen naisen kansallispuvun nytyinkiesiliinan reikäompeleen ohje. PDF-dokumentti. Suomen kansallispuvukuneuvosto.

Kuva 9. Helmi Vuorelma Oy. Helmi Vuorelman Johanneksen puvun paidan ohje 70-luvulta. PDF-dokumentti.

Kuva 10. Kangas, T. 1997. Esimerkki sivu Rauman miehen puvun tikkipistopaidan ohjeesta. PDF-dokumentti. Rauman Kalevalaiset Naiset RY.

Kuva 11. Helmi Vuorelma Oy. s.a. Hämeen paidan rannekkeen nirkkoreunan ohje.

Kuva 12. Kangas, T. s.a. Kansallispuvukokeskuksen koulutuksesta saatu ohje nirkkoreunan ompeluun.

Kuva 13. Murto, S. 2015. Ohjesivu Soja Murron joulukalenterista vuodelta 2015. PDF-dokumentti. Sukkulalla ja neulalla blogspot. Saatavissa: <https://sukkulallajaneulalla.blogspot.com/2018/04/diy-villakirjontaa-taidon-ja-kasityon.html> [viitattu 7.3.2022].

Kuva 14. Kangas, T. 1995. Karjalaisen rekon kirjjonnan ohjekuvitus.

Kuva 15. Murto, S. 2021. Karjalaisen rekon ohjeen mukaan toteutettu kirjonta.

Kuva 16. Haavisto, E. 1945. Ohjesivu vanhasta käsityökirjasta, jossa on kuvattu selkeästi hammasrivireikäompeleen tekniikkaa. Tyttöjen käsityöt. Helsinki: WSOY.

Kuva 17. Webb, M. 2006. Toinen havainnollistava ohjekuvitus hammasrivireikäompeleen pistosta kirjassa Pieni suuri kirjontakirja. Pieni suuri kirjontakirja: 400+ kirjontapistoa. Suom. Salmela, T. & Suhonen, H. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Kuva 18. AMMe. Kuva- ja oppimateriaalia ammatilliseen erityisopetukseen. 2022. Päärmepiston ompelun ohjekuva. Opetushallitus. Päivitetty: 31.8.2004. Saatavissa: <http://www11.edu.fi/materiaali/index.php?id=151> [viitattu 15.3.2022].

Kuva 19. Novita 2020. Isoäidin neliön ohjekuva. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.novitaknits.com/fi/neulekoulu/novita-isoaidinnelio> [viitattu 14.3.2022].

Kuva 20. Novita 2020. Isoäidin neliön step by step kuvat Novitan sivuilta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.novitaknits.com/fi/neulekoulu/novita-isoaidinnelio> [viitattu 14.3.2022].

Kuva 21. Varonen, M. 2022. Kymenlaakson naisen kansallispuvun paidan kaulus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://kansallispuvussa.com/kymenlaakso/> [viitattu 13.2.2022].

Kuva 22. Varonen, M. 2022. Valkealan naisen kansallispuvun kauluksen reikäommel. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://kansallispuvussa.com/valkeala/> [viitattu 10.3.2022].

Kuva 23. Varonen, M. 2022. Keski-Suomen naisen tarkistetun kansallispuvun helman vetopoimutus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://kansallispuvussa.com/keski-suomi-tarkistettu/> [viitattu 13.2.2022].

Kuva 24. Olki, M. 1954. Hammasrivireikäompeleen ohje Oljen kirjasta Suomalainen reikäompelu. Suomalainen reikäompelu. Helsinki: WSOY.

Kuva 25. Silvennoinen, H. 2022. Ensimmäinen harjoitus hammasrivireikäompeleesta.

Kuva 26. Silvennoinen, H. 2022. Hammasrivireikäompeleen 1. Luonnos.

Kuva 27. Silvennoinen, H. 2022. Hammasrivireikäompeleen toinen kokeilu kankaalle.

Kuva 28. Silvennoinen, H. 2022. Hammasrivireikäompeleen 2. Luonnos.

Kuva 29. Silvennoinen, H. 2022. Hammasrivireikäommel tekniikan havainnointi korostusvärin avulla.

Kuva 31. Silvennoinen, H. 2022. Vetopoimutuksen ensimmäinen luonnos.

Kuva 32. Silvennoinen, H. 2022. Hameen vyötärön vetopoimutuksen kuva ja luonnos.

Kuva 33. Stejn & Ollila. 1946. Hammasrivireikäompeleen ohje kirjasta Karjalan kirjonta. Karjalainen kirjonta. Helsinki: WSOY.

Kuva 34. Silvennoinen, H. 2022. Hammasrivireikäommel etupuolelta ommeltuna punaisella langalla.

Kuva 35. Silvennoinen, H. 2022. Hammasrivireikäommel takapuolelta ommeltuna punaisella langalla.

Kuva 36. Silvennoinen, H. 2022. Valmis hammasrivireikäompeleen kuvitus.

Kuva 37. Silvennoinen, H. 2022. Valmis vetopoimutuksen kuvitus.

Kuva 38. Silvennoinen, H. 2022. Vetopoimutusta havainnollistava kuva.

LIITTEET

Liite 1/2

Haastattelukysymykset:

1. Minkälainen tausta sinulla on kansallispukujen parissa?
2. Kuinka kauan olet ollut kansallispuku harrastuksessa mukana?
3. Oletko kasannut omia pukuja?

4. Milloin viimeksi olet katsonut jotain ohjetta? Mikä se oli?
5. Mitä tarkoitusta varten ohje oli?
6. Tiesitko ohjeen aiheesta tai tekniikasta ennestään?
7. Minkä takia etsit ohjetta?
8. Miten ohjeen käyttö onnistui?
9. Mistä löysit ohjeen? Oliko se paperinen vai nettilähde?
10. Miten ohje oli toteutettu? Oliko kuvia?
11. Seurasitko ohjetta loppuun asti ja jouduitko hakemaan tukea lisää jostain toisesta ohjeesta? Jos jouduit, niin mitä ohjeesta puuttui?
12. Olisitko kaivannut jotain lisää?
13. Mikä ohjeessa oli toimivaa, mikä ei?

14. Kuinka tuttuja puvuissa esiintyvät ompelutekniikat ovat sinulle?
15. Koetko ompelu tekniikoihin olevat ohjeet helpoiksi ymmärtää?
16. Mitkä asiat auttoivat ymmärtämään?
17. Onko ohjeissa jotain positiivisia tai negatiivisia asioita, joita sinulla tulee mieleen?

18. Oletko tehnyt hammasrivireikäommelta?

19. Mitä odotuksia sinulla on ohjeista, niiden apua hyödyntäessäsi?
20. Mitä asioita arvostat eniten ohjeissa, eli mitkä ovat tärkeimmät elementit?
21. Mitä mieltä olet ohjeiden väreistä? Kuuluisiko niiden olla värillisiä vai mustavalkoisia?
22. Auttaisiko halutun asian korostaminen huomiovärillä ohjeen ymmärtämistä?

Hammasrivireikäommel

